

ŽENSKI SVET

LETO XIV / 1936

MAJ

VSEBINA: Uvod / S. E.: Socialna in zdravstvena zaščita žene, otroka in mladotletnika pri nas / Ljuba Prenner: Mejniki / Pearl Buck (O. G.): Kitajka pripoveduje / Anica Černejeva: Mamici / Ivo Valenčič: O materi / M. Ostrovska: Glej, dekla sem / Ina Slokanova: Mamica je žalostna / Zlata Pirnat: Mladina materi / A. Vode: Nezakonska mati in njen otrok / Dr. B. Magajna: Povečajmo našo bolnico! / Zaščita matere in otroka v Angliji. O. G. / Priloge: Naš dom, modna priloga, krojna pola, ročna dela.

Naročnice v Italiji,

ki imate sorodnike v Jugoslaviji, naprosite jih, da poravnajo va Vas Vašo zaostalo naročnino. Začasno nimamo drugih plačilnih zvez. Toliko v odgovor vsem, ki so nam stavile tozadevno vprašanje in tudi na znanje in ravnanje vsem onim, ki še nimajo poravnane naročnine.

Naznanilo!

Na ovitku junijske številke bo zabilježen zaostanek naročnine. Cenj. naročnice, ki bi se vsled tega morebiti čutile užaljene, imajo čas poravnati zaostanek tekom meseca maja.

Listnica uredništva.

Gdč. Vando Zorec prosimo, da nam javi svoj naslov.

Dobili smo v oceno:

Drago Godin: „Die Warenwahrung“; Herzman - Žurga: „Iz življenja kamnov“; Milica Stupan: „Knaus - Oginova metoda“; Karlovšek Jože: „Slovenski ornameniti“; France Bevk: „Kresna noč - Vihar“.

„Moj novorojenček“

sestavila L. Hočvar-Megličeva, je knjižica, ki obsega 32 strani. Besedilo je razdeljeno na deset poglavij in vsebuje 22 slik, ki ponazorjujejo besedilo, katero obravnava novodobno oblačenje in nego dojenčka sploh. Stane Din 12.—

Naroča se pri upravi „Ženskega Sveta“ Ljubljana, pošt. pred. 119. Naročilo brez plačila se ne vzame v obzir. Na vsaki pošti se dobi položnica, na katero napišete štev. našega tek. rač. 14004, kar Vam je ceneje, nego da nam pišete po položnico.

**Drobna knjižica
z veliko vsebine**

Dekliško perilo

modeli in kroji perila za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezene, ki so uporabne tudi za okras otroških oblek in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred.

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—. Posamezna številka Din 6.—. Sam list s prilogo „Naš dom“ Din 40.—, same priloge Din 48.—. Za Italijo L 24.—, posamezna štev. L 250; za ostalo inozemstvo Din 85.—. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. Odgovoren L. Mikuš.

ŽENSKI SVET

MAJ 1936

LJUBLJANA

LETO XIV-5

V tem mesecu praznujemo materinski dan, praznik matere, in ženski list ne sme mimo tega brez besede. Nočemo pisati materinstvu sentimentalnih slivospevov. Kakor se zavedamo, da je materinstvo dolžnost in pravica vsake žene, njena dolžnost in pravica, da do konca doživi in dopolni svoje življenje, tako se zavedamo, da materinstvo v današnjih časih ni le največja ženina sreča, temveč težak problem, ki zdaj vse preveč teži le posamezne matere in očete in se ga premalo zavedajo tisti, ki se jih prav tako tiče: družba, narod, država. Z razvojem tehnike in modernega gospodarstva je družina nehala biti zaključena, sama sebi zadostujoča edinica; njene dolžnosti in pravice prehajajo bolj in bolj na družbo in državo. Svojih pravic se družba že dobro zaveda; zahteva od matere: *Rodi! Daj nam otroka v šolo! Vpiši ga v naše organizacije! Daj nam sina v vojake!* Premalo se le še zaveda svojih dolžnosti: da zaščiti nosečo in doječo mater, njenega neobgljenega dojenčka, da preskrbi dobro in zadostno hrano, toplo obleko in zdravo stanovanje vsakemu otroku v svoji skupnosti, da da vsakemu možnost popolnega razvoja njegovih telesnih in duševnih zmožnosti. Naloga žen je, njih, ki nosijo največ tega bremena, da spomnijo družbo, da nima le pravic, da ima tudi dolžnosti.

Socialna in zdravstvena zaščita žene, otroka in mladolenika pri nas

S. E.

Vzporedno z gospodarskim, socialnim in idejnim razvojem človeštva se večajo tudi njegove potrebe in mora nujno rasti tudi skrb, ki jo družba posveča posameznikom: možu kot delavcu in vojaku, ženi kot delavki, materi kot vršiteljici važne socialne funkcije, in otroku, bodočemu članu človeške družbe. Iz teh vidikov in v tem smislu se spreminja zakonodaja in nastajajo nove ustanove v pomoč in v zaščito novih življenj. — Od naprednosti posameznih držav je potem odvisno, kdaj in v kakem obsegu se znajo prilagoditi novim potrebam.

Po vzorec drugih držav se je naša zadevna zakonodaja precej spremenila in izpopolnila, dasi ostaja pri tem še dokaj nujnih vprašanj, ki čakajo rešitve. Še sedaj zakoni niso enotni za vso državo. Še danes zakon razlikuje med zakonskim in nezakonskim otrokom, čigar očeta je v krajih Srbije in Črne gore sploh prepovedano iskati. — Še danes kazenski zakonik prepoveduje umetni splav (razen iz zdravstvene indikacije), kljub razmeram, v katerih se zdi legalizacija splava iz socialne indikacije nujna.

Nas tu predvsem zanima socialna in zdravstvena zakonodaja in to posebno v določbah, ki se bavijo z zaščito matere, otroka in mladolenika.

Obe zakonodaji sta še v nastajanju; pospešujejo jih nove potrebe, a najbolj gospodarske razmere, ki tirajo danes vedno večje množice ljudstva v odvisnost in bedo. — Po zakonu skrbe za socialno zaščito matere in otroka predvsem: država, banovine ter mestne in podeželske občine v zvezi s privatnimi društvi.

Zakon določa za vso državo 10 higienskih institutov (na vsako banovino enega in enega posebej za Beograd), ki naj imajo sledeče oddelke: a) posvetovalnico za noseče žene; b) otroške dispanzerje, od katerih imej vsak 1.) posvetovalnico za matere; 2.) polikliniko; 3.) mlečno kuhinjo; c) dečjo kolonijo (z mestno in podeželsko sekcijo); č) dežji in materinski dom in d) sekcijo za posploševanje otroške higiene. Toda popolni higienski instituti so dozdej le štirje (Ljubljana, Beograd, Novi Sad, Sarajevo), drugod so le delno ustanovljeni. — Zakon nadalje določa obvezno zavarovanje delavcev in nameščencev in njih zdravljenje v ambulatorijih ozir. bolnicah. Za otroke so določeni posebni oddelki pri bolnicah in klinikah, posebni sanatoriji in okrevališča. Posebni zakoni se bavijo s pobijanjem nalezljivih bolezni, zlasti tuberkuloze. (Občine z nad 10.000 prebivalci bi morale imeti lastne protituberkulozne dispanzerje.)

Dalje predpisuje zakon o zdravju posebej 6 tedenski dopust ženam (delavkam in nameščenkam) pred porodom in po porodu ter prepoveduje za dobo 1 leta odpust iz službe v primeru, da so ob porodu zbolele. Žene, ki so zavarovane, dobe ob porodu zdravniško in babiško pomoč, dalje posebno podporo v znesku treh četrtin dnevne mezde 6 tednov pred in po porodu, opremo za otroka v znesku 14 kratne dnevne mezde, premijo za dojenje po 3 Din na dan, ko je prenehala šesttedenska podpora po porodu, oz. 1:50 Din dnevno, če iz kateregakoli razloga otroka ne morejo dojeti. Toda pred kratkim je OUZD te dajatve ravno porođnicam občutno znižal. V industriji zaposlene delavke-matere, ki dojijo, morajo na 4—5 delovnih ur dobiti 30 minut odmora za dojenje, če je otrok doma (kar pa je iluzorno, če ima mati uro hoda od tovarne domu, kar je pogosto) in 15 minut, če je otrok v tovarniških jaslih. Plača se jim ne sme zmanjšati. — Poseben zakon določa, da morajo podjetniki pri podjetjih, ki zaposlujejo najmanj 100 delavk, od katerih jih ima 25 male otroke, ustanoviti na svoje stroške jasli za otroke. Kolikor nam je znano, pri nas takih jaslí nikjér ni, ker se pač podjetniki ne brigajo za popisan papir in jih nihče k temu ne prisili. — Dalje zakon prepoveduje zaposliti v industrijskih in sličnih podjetjih otroke pod 14 leti, dovoljuje mladostnim delavcem le delo 8 ur na dan (samo ob delavnikih) ter odločno prepoveduje ženam in mladostnikom do 18 let nočno delo (to je delo od desetih zvečer do petih jutraj). Žal pa je treba omeniti, da se vse te določbe prav pogosto kršijo. Ni točnih zakonov za poljske delavce, za mladoletne uslužbence v kmetijskih hišah, za hišne posle in za obrtne vajence.

Náštelí smo nekatere glavne določbe, ki jih mora vsaka žena-delavka poznati in ki bi jih naj poznale obče vse žene, saj je to v interesu njih samih in njih otrok, — in prehajamo k pregledu zaščitnih ustanov v naši

državi. Našteli bomo najprej glavne ustanove, ki so namenjene zdravim otrokom, in nato ustanove, ki oskrbujejo bolne in ogrožene otroke. K prvim spadajo predvsem

posvetovalnice za matere,

ki naj po zakonu obstoje v vseh banovinah, pridružene higienskim zavodom, in posebej še v večjih sreskih mestih. Glavna naloga posvetovalnic je individualna vzgoja mater v negi dojenčka, v otroški higieni in obči higieni. V naši državi je 70 posvetovalnic za matere; od teh je 41 državnih, 7 občinskih, 2 državni in občinski obenem in 20 privatnih. Po banovinah so razdeljene: v dravski 14, vardarski 17, donavski 8, moravski 5, drinski 4, savski 4, primorski 3, zetski 2, vrbaski 1, v Beogradu z okolico 11. Posvetovalnice so namenjene materam zdravih otrok, ki prihajajo prvih deset mesecev vsakih deset dni, pozneje pa vsak mesec vpraševati za nasvete in prinašajo otroke v pregled. Statistika obiskov kaže, da njih število zelo raste. — Po zakonu mora biti vodja posvetovalnice zdravnik specialist za otroške bolezni, ki mu pomagajo drugi zdravniki in pomožno osebje (ena ali več diplomiranih zaščitnih sester). Vendar 31 naših posvetovalnic nima specializiranih zdravnikov. — Nekateri (22) posvetovalnice organizirajo tudi obiske na domu, zlasti pri porodnicah (babice morajo javiti vsak porod). Posvetovalnice v nujnih primerih intervenirajo za pomoč pri občinah. Uspeh posvetovalnic bi bil lahko zelo lep, če ne bi gospodarsko stanje naših družin in mater onemogočalo uresničenje precejšnega dela lepih in koristnih nasvetov. Seveda pa so zelo važne za povzdigo ljudskega zdravja in higiene. Žal jih imamo mnogo premalo. Anglija z Walesom jih ima za 40 milij. preb. 3.113. Razmeroma bi jih torej morali imeti v Jugoslaviji vsaj 1000 — in naše ljudstvo je pouka v higieni še mnogo bolj potrebno kakor angleško. (Umrljivost dojenčkov v Angliji = 6,4%, v Jugoslaviji = 16,5%.)

Posvetovalnicam so priključene navadno

mlečne kuhinje,

ki dajejo materam pouk o dietni prehrani dojenčkov, prodajajo po nizki ceni sterilizirano mleko ali ga pa dele zastonj. Pri nas je 11 mlečnih kuhinj, od teh 4 državne, 1 banovinska, 2 občinski in 4 privatne.

Za kolektivno vzgojo mater o negi dojenčkov skrbe predavanja, tečaji in razstave. Ponekod so organizirane periodične razstave o negi dojenčka (v okviru higienskih razstav — Ljubljana, Beograd), drugod se prirejajo potujoče razstave s tečaji (v Ljubljani prirejena potujoča razstava je v 10 letih imela 188 dvotedenskih tečajev s skoraj 25.000 slušateljicami).

Nadaljnje ustanove so tkzv.

dnevna zavetišča,

ki jih je v naši državi 57, in sicer: 3 jasli za dojenčke in malo deco, 19 materinskih šol za otroke od 2—7 let, 5 dnevnih zavetišč za otroke od 2—5 let, 30 dnevnih zavetišč za otroke od 7—15 let.

Po banovinah so razdeljena: dravska 7, donavska 2, savska 19, primorska 7, moravska 1, Beograd z okolico 21; drugod dnevnih zavetišč še ni. V posameznih zavodih prebiva dnevno od 25 do 300 otrok. Nekateri zavodi so odlično urejeni (z vrtovi, verandami, igrišči), drugim pa še zelo veliko manjka. — Dnevna zavetišča so mišljena kot prostori, kamor naj delavske in sploh zaposlene matere prinašajo čez dan svoje otroke, ki dobivajo tu za mal denar (1, 2, 3, 4 Din) popolno oskrbo in so stalno pod strokovnim nadzorstvom. Sistem dnevnih zavetišč je v času, ko se žena bolj in bolj udeležuje v produkcijskem procesu, nujno potreben. Iz Sovjetske unije imamo n. pr. podatke o ogromnem številu jasli, dnevnih, večernih, nočnih in posebej še poletnih jasli, za časa nujnega dela na polju. (Take jasli bi bile za našo poljedelsko državo posebno važne in razmeroma po ceni.) Tako žena z lahkim srcem gre na delo, saj ve, da je otrok v dobrih rokah. Pri nas žena bolje situiranih razredov ali ne dela ali pa ima za nego otroka služkinjo, žena delavskega razreda, iskana delovna sila, ker je cenejša od moža, pa gara, in njeni otroci propadajo. Kar je v tem oziru storjenega, je še popolnoma nezadostno.

Nadaljnje ustanove so

dečji in materinski domovi,

ki jih je pri nas 50 in od katerih so najbolje urejeni Dečji in materinski dom v Ljubljani (50 postelj za dojenčke in 15 za matere), Dom materinskog udruženja v Beogradu (90 postelj za dojenčke in 22 za matere), Državni in materinski dom v Zagrebu, Dečji dom v Novem Sadu itd. — Dečji domovi sprejemajo matere, ki so brez strehe in brez sredstev, dalje matere, ki imajo težkoče pri dojenju, nato najdenčke, otroke, ki jih je treba umetno hraniti, in otroke, ki jim je mati bolna. V odškodnino pa matere, sprejete v dečje domove, pomagajo pri hišnih delih in dajejo mleko tudi za druge otroke. — V teh domovih ostanejo otroci le do 2. oz. 3. leta, nato jih prevzamejo bodisi starši, sirotišnice ali pa tuje rodbine v tkzv. dečji koloniji, kjer ostajajo tudi nadalje pod nadzorstvom domov, iz katerih so izšli.

Dečji domovi, ki odgovarjajo vsem predpisom modernega zdravstva, kažejo zelo lepe uspehe, morbidnost in mortaliteta¹ v njih stalno padata. Služijo obenem tudi praktičnemu pouku raznih šol za zaščitne sestre, tečajem za dojenčke in pa zdravnikom, ki se specializirajo. — Polno bi ustrezali svojemu namenu, če bi mogli sprejemati vse otroke in vse matere brez strehe. Vendar so danes stroški za osebo v njih tako visoki (20 do 30 din dnevno), sredstva pa tako neznatna, da je seveda število preskrbljenih mater in otrok zelo omejeno. (V vseh domovih Jugoslavije je prostora le za 700 postelj. Ako računamo, da se rodi v Jugosl. letno 480.000 otrok in da zadošča 1 postelja letno za 5 otrok, je lahko od 2000 otrok le 15 preskrbljenih v njih.)

¹ Bolehanje in umrljivost.

Za normalne otroke šolske dobe imamo

sirotišnice in slične zavode,

po številu 102, od katerih je 18 državnih in banovinskih in 84 privatnih. Največ jih je v drinski, dravski in donavski banovini ter v Beogradu. V vseh je c. 4800 otrok od 7.—16. leta. Nekateri zavodi so obenem šole za poljedelstvo in obrt, od drugod pa posečajo otroci javne šole. Veliko število privatnih zavodov je v rokah katoliških redov. Splošno zdaj prevladuje naziranje, da vzgoja v zavodih, ki je zelo pogosto preveč enostranska, za otroke ni dobra, ker tam zrastejo čisto oddvojeni od sveta in jim ostane pravo, realno življenje predolgo tuje.

V novejšem času ustanavljajo zato za siromašne otroke brez doma

dečje kolonije,

t. j. oddajajo otroke v oskrbo družinam proti plačilu (mesečnih 200 do 300 Din). Otrok pride na ta način v zvezo z resničnim življenjem in ga spozna od vseh strani. Bližnji dečji dispanzer ima nadaljnjo kontrolo nad otrokom, je z njim v stalni zvezi in tako onemogoča morebitno zlorabo. L. 1934. je bilo 18 takih kolonij z 900 otroki. Stroške krijejo navadno država, banovina, občine in privatna pomoč skupno. Najbolj razširjene so dečje kolonije v donavski banovini. — Ločimo mestne in podeželske dečje kolonije. — Značilno je, da ljudje otroke zelo radi sprejemajo, saj je v današnjih časih vsak dinar dobrodošel. Na drugi strani je pozitivno tudi to, da z obiski zdravnikov in bolničark v družinah prodirata znanje in higiena v širše sloje. Zelo pogosto pozneje družine otroke tudi adoptirajo.

Zelo pereč je nadalje problem prehrane šoli obveznih otrok. Zakon določa, da mora imeti vsaka šola, kjer se izkaže, da so otroci slabo hranjeni,

šolsko kuhinjo.

Danes smo seveda še daleč od tega, vendar imamo šolske kuhinje, ki so priključene poliklinikam, dalje 11 šolskih kuhinj (ustanovljenih od kraljice Marije), kjer dobiva hrano dnevno 2000 otrok; dalje kuhinje, ki jih organizira Podmladek Rdečega križa, dobrodelna društva, organizacije staršev, učiteljev itd. Vseh šolskih kuhinj je 187, kjer dobiva c. 12.000 otrok dnevni priboljšek. Po banovinah so razdeljene: dravska 34, vardarska 14, savska 18, donavska 25, zetska 52, drinska 23, moravska 4, primorska 1 in Beograd z okolico 16.

Prav tako so iz državnih, banovinskih in privatnih sredstev organizirane

počitniške kolonije

v obmorskih in v višinskih krajih, kamor prihaja deca na odmor. Siromašni otroci gredo v kolonije brezplačno, premožnejši plačajo. V zadnjih letih je povprečno 10.000 otrok letno prebivalo v kolonijah.

Samostojnih otroških bolnic

za bolne otroke pri nas ni. Imamo pa 13 otroških oddelkov pri splošnih

bolnicah in 2 otroški kliniki, pridruženi univerzitetnima klinikama v Zagrebu in Beogradu. V teh oddelkih je prostora za 597 otrok (s samostojnimi posteljami) in za 36 doječih mater. 16 nadaljnjih bolnic ima na razpolago tudi postelje za otroke (ne pa samostojnih otroških oddelkov) in sicer za 284 otrok in 60 mater. V drugih bolnicah ni otroških postelj, dasi seveda tudi sprejemajo otroke, niti ni tu zdravnikov-specialistov, niti v negi otrok izšolanih bolničark. — Po zakonu mora biti v naši državi 10 splošnih bolnic s samostojnimi otroškimi oddelki (doslej jih je le 7). — Ker pri današnji gospodarski krizi na nove ustanove ni misliti, je treba predvsem razširiti in izpopolniti že obstoječe.

Poleg bolnic imamo

otroške poliklinike,

in sicer v vsej državi 68. Od teh jih tvori 44 obenem s posvetovalnicami za matere in z mlečnimi kuhinjami v večjih mestih otroške dispanzerje. 32 od teh je državnih, 4 samoupravne, 2 last bolniških blagajn in 6 last privatnih dobrodelnih društev. — Od ostalih je 14 državnih otroških dispanzerjev, ki se do sedaj bavijo le s poliklinično obravnavo, 5 je priključenih splošnim ambulantom bolniških blagajn, ena je samostojna. — V vseh poliklinikah so zdravniške preiskave in zdravljenje brezplačni, deloma oddajajo tudi brezplačno sterilizirano mleko. — V vseh poliklinikah deluje 98 zdravnikov (od teh 52 specialistov) in 80 diplomiranih zaščitnih sester. Po statistikah iz l. 1934. je v njih dobilo oskrbo 130.000 otrok. — Najbolj obiskani ambulatoriji so v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani.

Statistike kažejo, kako resno je prebivalstvo pri nas ogroženo od tuberkuloze, te najhujše socialne bolezni. Število odraslih bolnih oseb sicer pada, a procent bolnih otrok se ne manjša. Zanje so ustanovljeni posebni

sanatoriji,

in sicer 5 državnih in 1 privatni. Ti sanatoriji so: v Topolšici (prostora za 80 otrok), na Lokrumu (za 200 otrok), v Kraljevici (za 102 otroka), v Kamenici (50), v Strmcu in na Lovčenu (20). Skupno imajo prostora za 542 postelj, kar je v razmerju s procentom tuberkuloznih otrok popolnoma nezadostno.

Poleg sanatorijev obstoji pri nas še 17

okrevališč

za ogroženo in slabotno deco. Od teh je 11 državnih, 3 banovinska, 3 privatna. Okrevališča imajo skupno 1100 postelj in so odprta večinoma le čez poletje (počitniške kolonije).

Poleg tega imamo:

3 zračne šole za tuberkulozne otroke, 6 gozdnih šol, 6 šol za rekonvalescente v okrevališčih. — V krajih, kjer je razvit trahom, so posebni razredi za trahomatične otroke z istotako bolnimi učitelji.

Za šoli obvezno deco so ustanovljene posebne

šolske poliklinike,

ki se lahko ustanove tam, kjer je vsaj 400 šolskih otrok. (Ljubljanska poliklinika oskrbuje 12.000 učencev). Šolske poliklinike (l. 1932. jih je bilo 115) nudijo brezplačne preiskave in zdravljenje (razen obiskov na domu) siromašnim otrokom, premožnejši krijejo stroške deloma sami. — Šolske poliklinike organizirajo periodične preiskave učnega osebja in učencev, predavanja, filmske predstave. Ponekod je polikliniki pridružena tudi šolska kuhinja ali zajtrkovalnica in dnevno zavetišče za šolarje. Vse te ustanove uspevajo predvsem v mestih, dežela daleč zaostaja.

Za abnormalne otroke poslujejo:

4 gluhonemnice s 500 učenci v 34 razredih; c. 1700 gluhonemih ni v šolah; 3 šole za slepce z 255 učenci v 17 razr.; c. 200 slepih ni v šolah; 4 šole za duševno zaostale otroke s 1500 učenci; skoraj 10.000 jih ni v šolah; 7 poplajševalnic za moralno manjvredne s preko 400 učenci. (Tu se po navadi učijo obrti. Zanje je treba posebnega pedagoškega postopka, učiteljev psihologov in — last not least — novih družabnih in gospodarskih razmer, ki bi dale tem otrokom, v kolikor niso patološki zločinci, možnost postati vredni člani človeške družbe.)

Po statistiki iz l. 1935. imamo pri nas 100 zdravnikov-specialistov za otroške bolezni. Od teh je 80 v državnih, banovinskih in občinskih službah, 10 pri bolniških blagajnah, 10 pa le s privatno prakso.

Za strokovno izobrazbo pomožnega osebja obstoje 4 sesterske šole (Beograd, Zagreb, Ljubljana, Skoplje), ki jih je do l. 1934. zapustilo 510 diplomiranih zaščitnih sester. Od teh je v zdravstveno zaščitnih službah c. 450 (nekatero so se šolale tudi v inozemstvu). Vsega skupaj imamo zdaj ca 700 dipl. sester. Če premislimo, da ima Anglija samo za nego dojenčkov in predšolske dece 5484, bi morali imeti mi vsaj 2000 sester. Nadalje obstoje še posebne babiške šole in se vršijo posebni kurzi za nego dojenčkov (v Beogradu in Ljubljani v zvezi z dečjimi domovi). Tudi število babic je premajhno. (Po zakonu bi morala priti na 1500 preb. 1 babica.)

Poglavje zase so velike mestne občine, kjer je zaščita najbolj dosledno in smotreno izvedena. Mestne občine ji določajo letno nekoliko procentov svojih proračunov. Največje mestne občine (Beograd, Zagreb, Ljubljana) poleg posvetovalnic za matere, mlečnih kuhinj, dečjih kolonij, poliklinik itd. vzdržujejo še posebne otroške vrtce (v Beogradu jih je 11, otroci dobivajo v njih tudi popolno oskrbo), posebne posvetovalnice za noseče žene ter dobro organizirano babiško službo. Babica mora vsak porod javiti, da v slučaju potrebe mater in otroka spravijo v dečji dom ali sicer pomagajo. (Beograjska občina je n. pr. l. 1934. v 812 od 2500 slučajev pomagala.) Popolnoma pa manjkajo pri nas domovi za noseče matere v zadnjem času pred porodom, ki bi bili glede na slab položaj mnogih mater in prenapolnjenost bolnic nujno potrebni.

Velike važnosti za zaščito so pri nas tudi privatne ustanove, društva itd., ki jih je nad 1000 in ki v veliki meri dobavljajo sredstva v denarju in naturalijah.

* * *

Takšna je v glavnih potezah zaščita žene, otroka in mladoletnika pri nas.

Zakoni so v marsikaterih ozirih še nepopolni, popolnoma nezadostna pa je kontrola, ali se tiste zakonske določbe, ki obstoje, tudi izvršujejo. Inšpekcija dela je mnogo preslaba. V industrijah in obrtjih, kjer so nastavljene predvsem žene, bi bilo treba tudi ženskih nadzornic. Nezadostno je nadalje poznavanje pravic, ki jih posameznik v družbi ima. Mnoge žene n. pr. se ne upajo oditi na dopust, ko se jim bliža porod, ker se boje za službo. Poleg socialne in gospodarske enakopravnosti je treba tudi politične osamosvojitve žene, ki ve najboljše, česa manjka njej in njenemu otroku, in bo znala to doseči vsaj v neki meri tudi v danih okoliščinah.

Dejansko stanje zaščite matere in otroka pri nas kaže, da je treba še vsega, zdravnikov, pomožnega osebja, novih in razširjenih ustanov, bolnic, dispanzerjev, poliklinik, pouka v higieni. — Dejansko stanje nadalje kaže, da je zaščita v glavnem koncentrirana v mestih oz. njih bližnji okolici, da pa veliki predeli dežele ostajajo brez pouka in brez pomoči. To so prav oni kraji, v katerih je življenjski standard že itak najnižji. In kljub vsemu tudi v mestih raste število neoskrbovanih („besprizornih“), begajočih in lačnih otrok, in matere iščejo v smrti izhoda iz bede.

Položaj naroda zahteva pomoči, zahteva uvidevanja odgovornih činiteljev in zahteva predvsem — gmotnih sredstev. Pomoč je nujna, in je — vsaj deloma — možna, čeprav vseh ran današnja družba zaceliti ne bo mogla.

(Statistične podatke o stanju zaščite pri nas povzemamo po brošuri, ki jo je izdala l. 1935. „Jugoslovanska unija za zaščito dece“ o priliki I. Balkanskega kongresa Unij za zaščito dece, ki se je vršil 4. aprila tega leta v Atenah. Poročilo o kongresu bomo objavili v prihodnji številki.)

Mejniki

Ljuba Prenner

(Dalje)

Medtem ko so se Podgoričani zabavali, plesali in politizirali, se jim je Mollov Heinz, nevšečno podgoriško dete, umaknil in se zastrmel tja, kamor je hotel in moral gledati venomer, vase.

Naslonil se je na Vobachovo balkonsko ograjo. Kaj pa zvoni pri fari? Ah — da, pepelnica! Nikoli še ni bil slišal pepelnicega zvona, nočaj prvič! Naslonil je glavo med lehti in poslušal. Menda bi bilo treba nekaj občutiti ob teh zvokih? — Nič! — Ta zvon doni vedno tako, v nedeljo k maši in vsak dan zjutraj, opoldne in zvečer. Bili so večeri, ko ga je Heinz poslušal, tega in še mnogo drugih gori na Štajerskem in se mu je zdelo, da je v tem

zvonanju polno skrivnostnih pesmi o človekovi duši, ki mu jih je bilo usojeno iskati. Pa ni nič. Sedaj mu je že beseda „duša“ muka in v odpornost in v gladkih, lepo donečih besedah izraženo čustvovanje nekaj, kakor da bi gobavec razkazoval svojo neokusno goloto.

Odzvonilo je in v poslednji izzveneči „b o m“ se je ujela misel: Kedaj izzveni tako moj pustni terek, to moje življenje? Iz te misli je nastal privid popoldanskega kmečkega strahu, iz cunj in kož sešitega nestvora, nabasanege z žagovino, iz katerega je tulil človek, posnemajoč zverino.

Ali je to slika njegovega hotenja? In on je hotel biti komponist, skladatelj pesmi, izključno samih pesmi! Peti jih je hotel v prvi vrsti sebi, potem šele drugim, pozneje naj jih prepevajo pevci in pevke svetu in sebi, nazadnje njemu — ki jih je dal iz svojega. Naj se pevcu in poslušalcu razboli ono, čemur pravijo srce, naj jih zadene v živo neizprosna, neizpremenljiva resnica, da je najvišja lepota zemljanu nedosegljiva.

Najvišja Lepota!

Še sam bi moral vztrepetati do slehernega svojega občutja, do skrajnega živca, pred melodijo, ki bi razodevala le za hip obraz božji.

Le kako bi podal, kako izoblikoval izraz te Najvišje Vrednote, za katero se žene ves neumorni, neumrljivi človeški duh?

Saj sam le išče, hlata, grabi in poskuša doseči ubranost, ki ji komaj sluti v sebi akorde in posamezne tone, mero valovanja in stopnjevanja, pa jih ne more, ne zna povezati po zakonih harmonije.

Harmonija! Saj to je že vse.

Čim bi mogel le enkrat v višku izpeti, kar mu je dano dočutiti, bi znal izraziti tudi vse drugo.

— Vse hrepeni po sreči, vsako živo bitje teži po ugodju. Človek, on, ki mu je dano misliti in čutiti, pa mora v sebi dobojevati ta spor med mislijo in čustvovanjem in si sam dati spravo.

Človek pa ni nikdar sam. Saj ne more živeti brez sočloveka, brez oddajajoče ga narave, brez luči in zraka, brez zvokov in barv in čim živi v tem okviru z drugim človekom, ima mesto ene borbe kar po več prask in bojov na dan, in čim več ljudi si pritegne bodisi v ljubezni bodisi v sovraštvu, tem hujši so boji, tem bolj ga slabi razcepljenost njegovih moči, tem bolj ga oddaljuje od tako zelo zaželene ubranosti, za katero se bori...

Vse to bi znal izraziti, ako bi ne bilo poleg vsega tega prežalo nanj polno dvomov, polno banalnih, vsakdanjih skrbi in ako bi končno vendarle prodrla iz njega osnova, jedro njegovega hotenja.

Tako pa so vse pesmi, kolikor jih je dosedaj uglasbil, meglena, blodenj polna muka. Muzikalni ljudje pravijo, da so pretežke. Pevci jih nočejo peti, premalo je v njih zaokroženih vzdihljajev, premalo sladkega sentimenta.

Pa besedilo: Mörike, Storm in Lenau in Hölderlin, da baš ta, ki je zaklical še, ko se mu je že vse omračilo, zamešalo in zastrlo:

Weh mir, wo nehme ich, wenn es Winter ist,
die Blumen, und wo den Sonnenschein
und Schatten der Erde?

Die Mauern stehen sprachlos und kalt,
im Winde klirren die Fahnen.

Kako bi mogla izzveneti ta obupana pesem v mehki in prikupljivosti?
Seveda — Heineja bi hoteli, prekanjenega čifuta. Ne!

Kako čudni smo ljudje, polni zmot, dvomov in želja po lepi laži, in
vendar, vendar je nekje Resnica.

Odšel je iz hiše in po cesti naprej ven iz mesta. Noč je bila jasna in
luže so zmrzovale.

Mesto je vse v temi. Pošastno velik strmi koničasti farni zvonik nad
strehami v prazno.

Heinza sicer zebe, in dasi naglo stopa, se ne more otresti zlih slutenj,
ki silijo vanj iz te čemerne pepelnice.

O, koliko jih je že pred njim, ki so to, za kar sam šele išče izraza in
svojtvenih melodij, izpovedali in zapeli v svet z lahkim, odrešenim srcem
umetnika, ki mu je edinemu, izvoljencu, tako dano in naklonjeno. Od
koga? Od Boga?

Bog? Ali si ali nisi? In če si, če si to, kar slutim in česar zajeti ne mo-
rem, čemu si mi dal te slutnje? Čemu mi nisi dal še tiste jasne, vse pre-
dirajoče moči, da bi z njo kot z ostrim mečem ločil zlo od lepote, krepko
stopajoč po trdnih tleh? Pa le tavam od medlega spoznanja, ki se mi je
poprej še zdelo razodetje, do novega, še bolestnejšega hrepenenja. Saj je
vse skupaj le želja, le hrepenenje... nič trdnega, nič celotnega... torej le
malo več kot sploh nič.

Pa pravijo: Čakaj! in pravijo: Študiraj!

Saj to je tisto! Kako bi mogel tako v miru čakati ali pa vsako spo-
znanje kar pogoltniti, da pride spet drugo. Saj to ni mogoče! Saj vre in se
upira in hoče, hoče.

Čemu neki po polzevo laziti za sledovi, ki so jih izhodili drugi? To naj
bo namreč študij. Ali res ni mogoče v isti sapi zajeti vsega? Edino to je
prava umetnost.

Krivični Bog, mari bi dal to žalostno iskanje komu drugemu, mari bi
ga v drobce razblinjeno vrgel kam med svoja svetovja, mene pa bi pustil
ravnodušnega. Boljša je popolna omejenost ko delna nemoč!

Zavil je na glavni trg. Visoko na gornjem koncu je bilo še svetlo pred
Vobachovo gostilno.

„Hoho, Hajnc, nisi nič korajžen, ti gospod muzikantar?“

Heinz se je bil zelo prestrašil. Lovil je še sapo, ko je spoznal Engel-
manovega Jako, ki je bil skočil izza Wommerjevega vogala predenj.

„Nemarnjak! Kaj me strašiš?“

„Saj ne strašim! Jirgeleta nadomeščam.“

„Kje pa imaš laterno in čemu ne prepevaš? Pravkar je odbila ura. Po-
znam te, strašil si nalašč.“

„O, tega pa že ne. A veš, peti ne znam, ker nimam posluha. Pa tebe
res nisem mislil prestrašiti. Sem mislil, da prihaja adjunkt! Veš, tisti, ki
lazi za apotekarjevo gospo.“

„Je ne poznam in njega tudi ne! Pa kaj te le to briga?“ — Heinz je bil še jezen in je hotel mimo Jake.

„Počakaj, ti povem še kaj! Adjunkt je osel, a gospa je lepa in škoda, da je ne poznaš. Zakaj je nisi pogledal? Veš, tebi bi jo že privoščil, drugemu pa nobenemu, najmanj pa temu oslovskemu adjunktju, čeprav je apotekar tudi prav oduren štor.“

Heinz se je nasmehnil. „Ti si pa zaljubljen, Jaka!“

„Malo, prav malo, a jo namesto sebi privoščim tebi!“

„Mi ni zanjo!“ je odvrnil Heinz naglo in se obrnil.

Pa se je Jaka šemasto zasmel, da je Heinzu gorko šinilo v lici. „Ej, ti si buteljček, Heinz! Saj niso vse ženske, nadležne kakor že so, za v smeti! No — ti misliš, da je tvoja muzika boljša ljubica od drugih, ker ne postane nikdar stara, grda in sitna. A pazi, tudi ona je ženska in zato prav muhasta...“

„Lahko noč, Jaka!“ Heinz se je prisiljeno smejal in skoraj bi bil še dodal: „Tega ti ne razumeš;“ — pa je bilo bolje, da je zamolčal. Presneto prav je imel ta neumni Jaka, bolj muhasta od drugih je ta njegova Ljubica, ki se kljub vsej ljubezni in ljubosumnosti skoraj izključno le drugim tako voljno udaja. Muzika — umetnost — ženska...? Ali res?

Pri Vobachu so še vedno plesali in Heinz je moral preko plesišča, da poišče očeta in mater. Nerad se je rinil mimo plesočih parov in nikomur ni pogledal v obraz. Že pri vratih sosedne sobe je naglo stopil za korak naprej in se pri tem ujel z nogo v vlečko, ki je prifrčala mimo njega. Padel bi bil po gladkih tleh, pa ga je od zadaj za ovratnik pridržal Peter Marinc. In ko se je okrenil, je videl tudi plesoči par, ki se mu je bil hotel izogniti. Bil je mlad nališpan gospod in lepa plavalasa žena. Aha — to je ona, ki je o njej govoril Jaka.

„Ali iščeš svoje?“ je vprašal Marinc. „So že šli domov! Kar tu ostani, saj ti ni treba plesati. Ga bova malo polomila! Hm — ali ti ugaja apotekarica? Meni tudi!“

Heinz ni vedel odgovora. Res je bil gledal za njo, da bi še ujel smehljaj, ki ji je zarezal med ustnico in noskom črto, nežno, ljubko črtico...

In vse, kar je govoril potem, ko sta sedela z Marincem v isti sobi kot ona, je bilo smešno in nerodno prizadevanje, da bi opozoril nase njo, ki je sedela pri sosedni mizi med možem in adjunktom in se smehljala nekam v strop. Heinz je to pot mnogo pil in mnogo več govoril kot sicer, naposled je vzel Našku gosli in nekaj zaigral. A ker sam ni vedel, kaj vse bi ji povedal, ker je bilo vse tako zmešano in nepojmljivo čudno, je bila tudi ta nova pesem, ki jo je hotel zapeti, okorna in brez melodije.

In vendar je bil začetek te pijane komedije močan sunek v srce in ta pijana komedija sama je bila velik začetek...

Peter Marinc in drugi pa so stresali glave. Težko mora biti človeku, če ima v glavi kolesce premalo ali preveč...

Malikovalci.

Blizu farne cerkve, poleg stare kapelice sv. Antona Puščavnika je stalo na odprtem trgu staro poslopje, podgoriška šola. Ta plesniva, sicer pa eno-nadstropna bajta, z vegasto streho, ki je bila krita s škodljivami, pa z nizkimi, malimi okni je bila poleg Merkove kovačnice najgrša hiša v vsej Podgorici.

Ko je pred leti peljala Jeločnikova Mima Logarjevega rejenka Anzeka prvič semkaj, se je začel fant že pred vrati cmeriti od strahu. In ker mu je ob istem času prilezel tudi nagajivi smrkelj iz nosa, se je brisal z rokavom po obrazu, kar je Mimo tako ujezilo, da ga je nekolikokrat vsekala za uho in kričala na vse grlo: „Pusti nos, ti grdoba! Čemu se cmeriš? Ali ti nisem dala rute v žep? Kje jo imaš? Le čakaj, tu notri te že čaka učitelj s palico v roki. Šola ni legenska paša, da veš! Alo!“ Potiskala ga je pred seboj in se prerila skozi druge, ki so tudi čakali na vpisovanje.

„To je Johan Šribar!“ ga je predstavila gospodoma, ki sta vpisovala nove šolarčke.

Anzek ni znal izpregovoriti, povedil je oči in gledal v tla in najsi bi ga bila Mima tresla še pol ure in mrmrala jezne besede predse, ne bi se bil upal ozreti kvišku. „No, le pojdi, jutri pa naj pride ob devetih in ne ob enajstih dopoldne. Saj ni tako daleč!“ Gospodje učitelji so ga bili že napisali takrat, ko so popisovali po hišah nove šolarje.

„Naj gospodje ne zamerijo!“ se je opravičevala Mima, nekolikokrat ponižno pozdravila in pehaje svojega varovanca pred seboj naglo odšla. Šele ko sta bila že na klancu, se je okorajžil in pogledal Mimi v špičasto lice.

* * *

Kje je že to? Sedaj ga Mima niti iz postelje ni več metala, čeprav bi bil davi skoraj zaspal šolo. Vso noč se mu je sanjalo o večerajšnjih pustnih lepotah in mestna ura je že davno odbila deveto, ko je pritekel v šolsko izbo. In ko je odprl vrata na stežaj, so součenci ropotaje vstali in soglasno zategnili pozdrav: „Hvaljen bodi... ee — Anza!“ — „Saj je Logarjev Anzek!“ in vse vprek so se smejali, fantje in deklice, in tulili od veselja, da so tako nasedli. Nihče ni mislil na učitelja, ki bi bil utegnil vstopiti, vse je vpilo in klepetalo, nekateri so se celo pretepali, in ko je vstopil Bende, je bilo v razredu tako razgrajanje, da so ga šele opazili, ko je stoječ na odru gromko zavpil: „Mir!“

Hu — tako pa še ni nikdar kričal! In gledal je tako ostro in strašno, da so zatrepotali še najhujši fakini v zadnjih klopeh. Vse je bilo tiho — hipoma zropota Merkovi Anici šolska torba s pušico vred izpod klopi na tla in dvojje jabolk se skotali tja do odra.

„Kaj je to?“ zarohni učitelj, „Merk, poberi to, potem pa klečat!“

In ko so odmolili, je velel zadirčno: „Berilo stran 24, berilo 35. Spomlad. Prepišite in da se mi ne ganete. Zvezke na klop in pišite!“

Peresa so škreblijala po papirju, nad katerim so se sklanjale mlade glave, nekatere v resnem prizadevanju, druge potuhnjene ali uporne. Gospod

učitelj je pa hodil med klopni gori in doli, palico je držal na hrbtu in izkupil bi jih tisti, ki bi se drznil šepetati ali zijati po drugih.

Ali je bil sinočnji ples vsega kriv? Bog ve, ali je Evica opazila, da ga je imel nekoliko v glavi? Ko bi le natanko vedel, kaj vse ji je nakvasal? Kaj šele bo, ako izve, kaj so počenjali potem, ko je ni bilo več tam! Treba je le, da Jaka kje razklepeta, pa bo takoj vse mesto vedelo, kdo so bili tisti ponočnjaki, kako so bili pijani in kdo se je obešal na kapni žleb ob Wieslerjevi hiši in hotel splezati ob njem do oken v prvem nadstropju. Wieslerjevi ga že tako gledajo kakor mačko v mesnici! Ali ne bi bilo najbolje ujeti jo kje proti večeru in se ji odkrito izpovedati? Kaj pa, če ničesar ne izve, ali ni neumno, se po nepotrebnem pokoriti za svoje krokarske grehe, ki lahko pritirajo, od ljubih bližnjikov skozi povečalo osvetljeni, tako mlado deklico, hčerko strogih meščanskih staršev, do prepričanja, da je pijanec in ponočnjak, potem pa z Bogom Evica in tvoje rdeče ustnice: Bendetov Franček je zaigral svojo srečo v napuhu in pijači.

In tak človek naj bo vzgojitelj našega naraščaja, poreko ljudje in Wieslerjevi z njimi. Ah, ta naraščaj, ta mladina in up naroda, naj le piše in se poti danes ves dan! Nalogo so skončali, pričeti so morali drugo in tako je šlo do tretje popoldanske ure, ko je — hvala Bogu! — odzvonilo.

Merkov Franček je stal na preži, ostali so se skrivali za farno cerkvijo. „Kam neki pojde dedec sitni? Oho — proti št. Lenartu! Ne bo ga tako kmalu nazaj!“

„Hura! Hura!“ in otročad se je spustila v dir na potep, da so peketalе okovane pete po kamenitem tlaku.

(Dalje prih.)

Kitajka pripoveduje

(Iz romana Pearl Buck: Vzhodnik — zapadnik.)

Kako naj z besedami izrazim začetek naklonjenosti mojega soproga do mene, sestra? Kako sem vedela sama, kdaj se je zganilo njegovo srce?

Ah, kako ve mrzla zemlja, kdaj spomladansko sonce razžari njeno srce v cvet? Kako čuti voda, kdaj jo mesec pritegne k sebi?

Ne vem, kako so minili dnevi. Le to vem, da nisem bila več sama. Kjer je bil on, je bil moj dom in nič več nisem mislila na hišo svoje matere.

Kdo more razumeti to silo med možem in dekletom? Začenja se s slučajnim srečanjem oči, s plahim dolgim strmenjem in potem nenadno vzplamti v trajen žareč pogled. Prsti se dotikajo in najprej hitro umaknejo, in potem se srce združi s srcem.

Pa kako naj povem — celo tebi, sestra? Bil je čas mojega velikega veselja. Te besede, ki ti jih zdaj povem, so škrlatne besede. Zadnji dan enajstega meseca sem vedela, da bo ob riževi žetvi, v polnosti leta, rojeno moje dete.

* * *

Ali si ti? Veliko novico imam! Danes je moj sin udaril ob moje srce! Tako je, kakor da bi bil govoril.

Pripravila sem njegove majhne oblekce. Gotove so, vse, do malih zlatih budov, uvezениh okrog satenaste čepice. Ko je bilo vse do kraja zgotovljeno, sem kupila skrinjico iz sandlovega lesa in položila vanjo obleke, da bodo polne sladkega vonja za telo mojega sina. Zdaj nimam nič več opraviti, čeprav je riž še žadasto zelen na poljih in moram čakati še tri mesece. Sedim in sanjam, kakšen bo.

O mala temna boginja! Daj peruti dnevom, prosim te, dokler bo moj zlati v mojem naročju!

* * *

Vsak dan opazujem, kako rumeni riž na poljih. Zdaj so glavice polne in sklonjene. Še malo časa pod tem toplim soncem in pokale bodo od zrelosti in bodo pripravljene za žetev. Dobro leto je, v katerem bo rojen moj sin — polno leto, pravijo kmetje.

Koliko dni še sanjavega čakanja?

Nehala sem premišljevat, ali me moj soprog ljubi. Ko bom rodila njegovega sina, bo moj soprog poznal moje srce in jaz bom poznala njegovo.

* * *

O, sestra, sestra! Tu je, moj sin je tu! Končno leži v upogibu moje lakti in njegovi lasje so črni ko ebenovina.

Poglej ga — ni mogoče, da bi bila taka lepota ustvarjena že kdaj prej. Njegove roke so debele in jamičaste in njegove noge so krepke, ko mladi hrasti. Z ljubeznijo sem pregledala vse njegovo telo. Tako zdrav je in lep, kakor božji otrok. Ah, paglavček! Bra in kriči, da bi prišel k prsim, in vendar je jedel šele pred uro. Njegov glas je močan in vse hoče imeti.

Toda moja ura je bila težka, sestra! Moj mož me je opazoval z ljubečimi in zaskrbljenimi očmi. Hodila sem pred oknom s svojim veseljem in trpljenjem. Kosili so riž in polagali bogate snope na zemljo. Polnost leta — polnost življenja!

Jedka bolečina mi je jemala sapo in vendar sem žarela od zavesti, da sem na višku svoje ženskosti. Tako sem dala življenje svojemu prvorojenemu sinu! Aj, bil je krepak! Kako je vlomil vrata življenja in s kakim silnim krikom je prišel na svet! Bala sem se umreti od bolečine njegove nestrpnosti, potem pa sem se razveselila njegove moči. Moj zlati fantek!

Zdaj je moje življenje cvetelo. Ali ti naj povem vse, da boš vedela, kako popolno je moje veselje? Zakaj bi ne povedala tebi, sestra, ki si že doslej videla moje golo srce? Tako je bilo torej.

Ležala sem slabotna in vendar zmagoslavna na postelji. Moj sin je ležal ob moji strani. Moj soprog je stopil v sobo. Bližal se je postelji in stegnil roke. Srce mi je poskočilo. Želel si je predstavitev po starem običaju.

Vzela sem svojega sina in ga položila v naročje njegovega očeta. Predstavila sem ga s temi besedami:

„Moj dragi gospod, glej svojega prvorojenega sina. Vzemi ga. Tvoja žena ti ga daruje.“

Gledal mi je v oči. Medlela sem v žarečem svitu njegovega pogleda. Sklonil se je bliže k meni. Rekel je:

„Vračam ti ga. Najin je.“ Njegov glas je bil tih in njegove besede so padale v zrak kakor srebrne kaplje. „Delim ga s teboj. Tvoj mož sem, ki te ljubil“

Jokaš, sestra? Ah da, vem — jaz tudi! Kako bi sicer mogli prenesti toliko veselje? Glej mojega sina! Smeje se!

(Prevedla O. G.)

Mamici

Anica Černejeva

Mamica, vidiš,
še je v meni
pravljica tvoja
o loki zeleni,
o polju, o gozdu,
o brezi nevesti,
o biserni cesti,
o vilah, o škratih,
o sanjah krilatih,
o soncu, o vetru,
o botrčku Petru,
ki nam je zimo
v goste povabil,
pa je na kučmo,
toplo, pozabil.

Mamica, še mi
duša zapoje
pesmiče tvoje
o deci siroti
na žalostni poti
brez doma, brez sreče,
brez lučke rdeče,
ki jo je mamica
skrbna prižgala,

da bi ji dete
nazaj pripeljala.

Mamica, še me
boža in greje
žarek, ki se
v življenje zasmee,
kadar nas mamica
tiho pogleda,
ko nas poboža
njena beseda.

Mamica, še mi je
v srcu svetinja,
ki me tvoje
molitve spominja —
Sveta molitev —
iskrica živa,
prve skrivnosti
življenja odkriva —
In tiha iskanja
in prva spoznanja,
ko se nad zibelko
mamica sklanja...

O materi

Ivo Valenčič, šestošolec

(Najboljša jugoslovanska šolska naloga.)

Angel Gospodov je oznanil Mariji...

Morda je visela ena sama zlomljena bilka čez pot in zazdelo se ti je, da jih je že mnogo šlo po njej...

Nešteto je poti; ena vodi med rožami, petjem in smehom. Med rožami je poleg rdečih nageljnov vejica pelina, le da je lepši pušeljc. Ob potu je vse tako zeleno, mlado in nasmejano, polno življenja in ljubezni.

Pot zadene ob gozd; teman, tajinstven, z onim zapeljivim šepetom v vrhovih...

Ob gozdu je trava poležana...

Mati...

Pot gre med trnjem in bodičjem dalje, vsa popljuvana in — s solzami in krvjo prepojena.

Na Kalvariji se pot konča. Velik križ, grozen a veličasten, kipi v nebo s pustih tal, s tal brez rož, brez življenja in brez ljubezni. Na njem žena, ponosna in velika, še v ponižanju lepa. Kronana s trnjevim vencem zaničevanja, zasmeha in z gloriolo — materinstva. — Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo — prosijo njene oči. S ponosom in samozavestjo zro — kdo ve kam, v skriteh kotu pa solze.

Mati, sveto je Tvoje ime in najčistejša resnica je materinstvo...

Otrok. — Mati mu je življenje dala, ali mu ga sme tudi... — Iz ljubezni?

Mati — Ti si ljubezen sama, zrastle iz krvi, ne naučena in vsa duša je je polna tako silno, da radi nje dela čudeže in da radi nje celo — greši, ako bi ne mogla drugače izpolniti tistega edinega zakona svojega srca — ljubiti otroka.

Mati je vir življenja.

Mati je Ljubezen.

Mati ne more svoje življenje, svojega otroka vreči na pot ponižanja... prevelika je njena ljubezen, njena gigantska moč reši otroka.

Mati ni nikdar zločinka; če je zločinka, ni — mati. — Ljubezen ni zločin.

Pravijo, da je roditi ženi — dolžnost. To so žene za pleme in ne matere.

Materinstvo je najčistejša resnica. Moremo jo živeti, čutiti, razumeli pa te tajnosti ne bomo nikoli prav do dna. Materinstvo je razodetje in ne — dolžnost.

Nezakonska mati ne rodi iz dolžnosti. Med rožami, petjem in smehom, med pelinom, grenko bolestjo, rodi ona — življenje in ljubezen.

Resnica je in — tajnost. Tajnost, ker materinstva še ni nihče do dna pojmoval. Zavedajmo se tega in kakor da bi stali pred božanstvom bo mir v naših dušah. Kakor da bi božanstvu položili roke v naročje...

Nezakonska mati... Čula si glas angela Gospodovega. Materinstvo Ti je bilo razodetje in ne — poklic.

Rodila si iz ljubezni in zato je Tvoje čelo znojno in opljuvano, in Tvoja pot je krvava.

Mati...

Materinstvo...

Upognite kolena!

Glej, dekla sem

Milica š. Ostrovška

Med dvojno verigo gora se svetlo in temnozeleno, rjavo in rumeno prelivajo podolgasti prti ravnih polj, na enem se zibljejo rdeče in modre glave; ženske okopavajo krompir. Po travnatem, mehkem kolovozu počasi prihaja moški; v zahajajočem soncu se mu sveti črna obleka in sajasti obraz. Postaren železničar je, ki ima tu blizu samotni dom. Ženske na polju ga poznajo, tudi vedo, kam mu išče pogled. Dekla Marija pa še urneje dviga motiko, da bi skrila rdečico v tla; grdo se ji zdi, da se je starcu zahotela.

Ampak — težko je biti mlada in imeti drobno, zgarano telo, zagorel, suh obraz in v smehu globoke brazde na licu. Težko je živeti od malih nog v neprestani skrbi za mlajše brate in sestre, ko niti v šolsko knjigo ne utegneš nikoli pogledati. In še čisto drobno so jo že pošiljali v počitnicah past visoko v planino. Potem pa za dekle. Prej je priganjal oče, zdaj gospodar. Življenja je še veliko pred njo, a upanja nič, da bi se kaj spremenilo. Kdo bi se tudi ozrl na ubogo izmučeno dekle, pa čeprav bi imela rjave, srnje dobre oči?

Tako je prišel dan, ko se je čisto potihoma Marija vselila v kočo, da železničarju ni bilo več treba ob odhodu v službo zaklepati starih, razpokanih duri; čeprav so ji pravili, da je star babjek in da ji ne bo nič prida pri njem.

Ljubila ga ni, le hvaležna mu je bila. Zbolelo pa jo je, ko je opazila, da si včasih rad privošči dobro mero žganja in kadar se je s kletvijo vračal utrujen z nočne službe, je umikala zbegani pogled pred njegovim. Ko pa se je neko jutro čisto brez vzroka zadrl nanjo, bi ji bila skleda z vrelim močnikom skoraj zdrknila na tla. A to je bilo samo prvič. Saj je bila že vse svoje življenje vajena, da se je kdo drl nanjo.

Ob nedeljah popoldne pa je sedela na pragu in gledala na praznična polja, na cesto med njimi, kjer se je od časa do časa zabelilo od avta, ki je hitel mimo. Raskave roke je imela sklenjene v naročju, obraz pa se je smehljal: ima svojo streho, človeka, ki more zanj skrbeti in —

Leto pozneje se je zgodilo, kar si še sanjati ni upala: povila je sina. Z dvojnimi veseljem se je sukala po hiši, delala na polju, da se je komaj utegnila nasmehnuti v zibko; v nedeljo popoldne pa si ga je jemala v na-

ročje, sedala na prag in srečna zrla v drobni obrazek. Lica, ki se v trdem delu niso mogla nikoli razcvetiti, je čudežno osvežila nova, velika sreča.

Mož pa je pil vedno več, kakor v času, preden se je bil zavzel zanjo. Otrok mu je bil samo v nadlego. Komaj je zavekal, že je zaklel. Njej ni bilo nič mar, če je klel njo, toda vsakokrat, ko se je lotil otroka, ji je od groze zagomazelo po hrbtu. Zato se je tudi ponoči večkrat stresla v snu, ali se sin ne budi. Takoj ga je jemala v naročje in hodila z njim po sobi sem in tja, da bi ne vokal.

Nato se je zgodilo: mož je prišel nenavadno nataktnjen iz službe in, ko ga je naslednje jutro vprašala, zakaj ne gre na delo, je zagodrnjal, da sploh ne pojde več. Počasi je izvedela, da je pijan zakrivil veliko škodo in so ga za kazen upokojili.

Klel je še bolj in pil in kadil kakor prej.

Tako so morali prodati prvo njivico. Marija je spet hodila obdelovat tudi tuja polja; možu ni bilo ne za poljsko ne za drugo delo. Hrbet jo je bolel, skrb jo je gnala, da je skoraj tekala z doma in domov. Otrok gotovo že joče, mož že kolne, ker mu je zmanjkalo žganja.

Ko je ob povratku godrnjal, naj steče po to ali ono, se je večkrat delala gluho, da je čimprej zakurila odprto staro ognjišče, ki se je ob slabem vremenu neznansko kadilo. Če le ni odnehal, je slednjič dvignila glavo in proseče odvrnila, da še ni dobila plačila, naj vendar tako ne razsipa. Tedaj je kričal nanjo, da je nehote stiskala glavo v ramena. Ne bilo bi prvič, da jo je udaril.

In čeprav je svežost izginila z lica in je hodila že rahlo sključena, v nedeljo popoldne je bil njen obraz ves veder in mil. Mož je dremal pri mizi, ona pa je sedela na pragu in se igrala z otrokom, ki ji je krepak in nemiren sedal na kolena, pa spet kobacal z njih.

Tisto jesen ko je bil deček goden za šolo, je šla še kočja na boben.

Na sosedovem vozu pred hišo je bilo nekaj stare krame. Marija je še enkrat stopila v vežo, se ozrla po črnih, lesketajočih se brunih nizkega kuhinjskega stropa, pogledala še v izbo, kamor je gledalo troje svetlih, drobcenih oken in se hitela tolažiti: zdaj, ko je vse prazno, je itak tuje, ko da to ni bil njen dom. Ko pa je stopila na prag, je videla, da se je voz že napotil po blatnem kolovozu; njen sin je hodil za njim, izza rame mu je gledala lisasta mačkina glavica. Tedaj jo je zazebló v spoznanju, da se zaman junači: njen sin je odslej brezdomec.

Cesta jih je vodila med hiše podeželskega mesteca. Voz se je ustavil pred visoko, čistiljivo hišo. Izpod kamnitega, nizkega loka v debelem zidovju si prišel v prostrano, mračno vežo. Desno je bila obokana soba z zamreženima oknoma, ki sta slabo razsvetljevali vlažne stene: to je bil Marijin novi dom. Razen s starim pohištvom so si pomagali še z zaboji. Služili so za policio in omaro. Nov pa je bil majhen, pločevinast štedilnik na visokih nogah.

Zdaj je bilo treba plačevati stanarino, staremu pa še na misel ni prišlo, da bi opustil svoje razvade. Zato so številni hišni prebivalci vihali nosove,

kadar so hodili mimo odprtih vrat; zoprno je smrdelo po žganju, slabem tobaku in vlagi. Če pa je ob koritu, kamor je Marija hodila po studenčnico, kdo spregovoril z njo besedo ali dve, je smehljaje odgovarjala, ne da bi se le količkaj pritoževala nad svojo usodo. Pri tem pa ji je pogled nemirno begal k oknu, ali je stari morda že ne kliče. Oddahnila se je tiste redke kratki, ko je šel malo z doma.

Tako je razen na dnino morala zdaj še po drva visoko v gozd. Na razbolele noge je natikala trojne nogavice pa moževe velike čevlje povrhu in sključena je odhajala drobnih, urnih korakov. Kakor je bila šibka in zgarana, privlekla je le veliko butaro.

Ob nedeljah popoldne ni mogla več posedati pred hišo. Bilo jo je sram malomestno bahavih šetalcev. Pod večer pa je le smuknila počivat na klop pod okno. Iz bližnje, novozgrajene hiše so bučali kričeči glasovi radia. Zdaj pa zdaj se je bližala iz teme skupina ljudi, včasih mlad par. Marija ni zavidala nikomur ne lepim oblekam, ne radia, ne hiše. Zdelo se ji je, da je samo ob sebi umevno, da je ona reva. Mirno je zrla predse in premišljevala, da ne bo dolgo in bo njen sin prišel mimo z dekletom ob strani. Sin, ki je visok in prikupen! Včasih res ne uboga, tako da se stari dere, ker se prepozno vrača domov. Tudi ni lepo, da očetu odgovarja. Ampak zavzema se zanjo, če je mož krivičen. Ona sicer stopi, drobna kakor je, mednju, da bi ju pomirila, toda v srcu ji je toplo kot še nikoli, ko je pa doslej še nihče v življenju ni branil.

Prišle so nedelje, ko se je Marija po pravici smehljala. Sin je dobil delo v tovarni; ponosen je in bogat, čeprav je plača skromna. Očetu sicer ni maral dajati za žganje, toda ker je njo podpiral v gospodinjstvu, je zdaj mogla skrivaj starega zadovoljevati, da se ni drl kakor besen in ji ni bilo treba hitro zapirati okni, da ne bi drla vsa hiša na kup.

Sin tudi njej že od nekdaj ni privoščil nečnih besed, zdaj pa je včasih vrgel zavoj na posteljo, mrmraje, da v stari obleki ni za na cesto. Ko je trepetajočih prstov odvezovala motvoz, je dobro čutila, da je sinu za njenim hrbtom obraz ves mehak. Bila bi presrečna, čeprav bi blago ne bilo tako drago in lepo.

Na dnino ji zdaj ni bilo več treba hoditi. Prej je vedno do smrti utrujena padala v posteljo, zdaj je še ob delavniki pogosto sedela pred hišo. Zdelo se ji je, da vsi vedri valčki iz radia plešejo iz njene pojoče sreče.

Bilo je sredi poletja. Navsezgodaj je netila, da pripravi zajtrk možu in sinu, ko pride z nočnega šihta. Nato se napravi v gozd, dokler še traja jutranji hlad. Tedaj je prihitel nekdo do vrat, jih naglo odprl in zaklical v izbo: „Mati, sina vam je ubilo v tovarni!“ Srepa se je zazrla v otročaja; moral je ponoviti. Nalahno se je zazibala nazaj, da se je morala oprijeti štedilnika, nato pa je kar razoglava stekla, kolikor so jo nosili stari, veliki čevlji.

Ulice so bile še prazne in tihe. Samo kaka mlekarica se je začudeno ozrla v hitečo ženico. Potem so jo srečali delavci, ki so se počasi, utrujeno

vračali s šihata. Resnih obrazov so se ustavljali in se obračali za njo. Ona pa ni videla nikogar, le hitela je in gledala naprej, proti tovarni, ki jo mora čimprej doseči, ko pa ni in ni mogoče, da je njen sin že mrtev.

Potem se je spet zgrozila, da je morda res; drobno jecaje se je tedaj zagnala dalje, sključena in drobna in nerodna v slabi obleki in prevelikih čevljih.

Nedolgo zatem se je počasi vračala po isti poti. Še postajala je tu pa tam in majala z glavo. Ljudje so si jo resnobno kazali s prstom. Ona pa je s težavo razmišljala v svoji zmedeni glavi:

Kako so ji rekli? Veliko besed je bilo; da ga ne more videti, ker ga ni? Tudi pokopati da ni kaj? Torej — ni umrl? Ali pa nikdar živel ni? Seve, najbrž so bile vse to samo sanje, tisto, da ima ona sina; če pa pravijo, da ga ni. Zanja je bilo življenje vedno le garanje, kletev in beda. Kako bi bil mogel živeti nekdo, ki je bil dober z njo?

Čisto mirno je stopila v sobo in sedla k mizi. Stari je kričal vanjo, hotel je natančnejših novic, a mu ni odgovarjala. Slednjič je vstala, šla k štedilniku, si dala tam opravka in mu prinesla zajtrk na mizo. Z obraza ji je bilo videti, da je v mislih odsotna.

Nato je stopila k postelji in se zdrznila, ko ji je pogled slučajno padel na obleko, ki je ležala na njej; pa vendar, tole je njegova obleka; pripravila jo je bila zanj, da se preobleče, ko se vrne iz tovarne. Torej je le vse res? Ampak Marija ne vidi dobro, tako megleno ji je danes vse. Kakor da dvomi, je obleko še otipala.

Proti večeru so prišli v hišo njegovi prijatelji. Pokazali so ji časopis, kjer je stalo, da je ta in ta bil najbrž pijan in je padel v kotel z razbeljenim železom. Razburjeno so delavci kričali vse vprek, da ni bil nikoli pijan, da le vedno pišejo tako. Prigovarjali so staršem, naj se pritožijo, veliko večjo odškodnino morajo dobiti. Toda Marija je negibna strmela v časopis, kakor da onih ni v sobi. Zato so govorili samo staremu, ki se je s težavo držal pokoncu. Bil je močno pijan in smrt je tudi njega pretresla toliko, da bi mu tega nihče ne bil prisodil.

Mariji je bila misel čisto tuja, da bi kogarkoli obtoževala, še bolj pa da bi dosegla s tem kako korist zase. Še vedno je gledala v časopis in skušala razbrati: Tu piše, da, tako se je imenoval njen sin. Tiskano stoji, torej je res.

In v tem trenutku se ji je vse zjasnilo: da je bil in ga ni več in ga nikoli več ne bo. Niti mrtvega ne bo videla nikoli, še na njegov grob ne bo mogla poklekniti, ko pa njegovega groba nikjer ne bo.

V nenadnem, strašnem prebujenju je glasno jokaje butnila z rokami in glavo ob mizo, da so v sobi vsi pretrgali pogovor in se preplašeni zagledali vanjo.

Mamica je žalostna

Ina Slokanova

Mamica je žalostna,
nič več se mi ne smehlja,
nič več se ne poigra

z menoj.

Mamica molči, molči
in njene oči,
velike, dobre,
se solze in govore:

Mamica, povej, zakaj,
zakaj ni več tako,
kot včasih je bilo pri nas?
Zakaj se ne smehljaš,
zakaj ne poješ, se ne igraš

z menoj,

kot včasih?

Otrok moj mali, le kako,
kako naj se smehljam, —
in pojem, se s teboj igram, —
ko pa ne vem, kje bi dobila kruha,
da ti ga dam?

Mladina materi na materinski dan

Zlata Pirnat

Mati, povedali so nam, da je danes materinski dan. — Tvoj dan, mama. In mi se vprašamo: „Kako to, da je danes Tvoj dan? Mar ni vsak dan Tvoj od rojstva do smrti? Mar nisi Ti žena, ki stoji ob naši strani od prvega do zadnjega diha življenja? Ne — danes ni samo Tvoj dan, vse drugačen je njegov pomen, mi smo v prvem hipu napačno razumeli smisel današnjega dne.“

Ti stojiš ob naši strani dokler se ne zapro Tvoje oči, Ti misliš na nas podnevi in ponoči; mi smo Tvoj cilj in Tvoje hrepenenje, v našem življenju iščeš smisel lastnega. In mi? — Mi kakor hitro dorastemo ljudski šoli, nismo nič več tako Tvoji. Kakor hitro nas pelje pot v ljudsko šolo, smo več v njej, učimo se in sprejemamo tovariše in tovarišice, preveč smo samo svoji in Ti nimaš pri nas svojega deleža. Ko gremo naprej v življenje, ko dokončavamo razrede in polagamo zrelostne izpite, ko študiramo naprej, vse bolj Te zanemarjamo, mati. Ne da Te ne bi imeli radi, nikakor ne. Življenje nas teži od dneva v dan vse bolj. Cilji in nova obzorja nas odtegujejo od Tebe, grenkost sveta nas rani in marsikaka grenka ura najde izraza v naši nepravičnosti do Tebe, mati. Ti to vidiš in občutiš. Z boleščjo opazuješ naše zamišljene obraze, težkega srca občutiš naše težave. Greš mimo naših krivic, kot da jih ne bi bilo, le redkokdaj si zaradi njih nejevoljna. Danes je življenje grenko že zgodaj, in Ti to dobro čutiš; mogoče se kje v globini svojega srca vprašuješ, ali ne bi bilo bolje, če nam ne bi nikoli dala življenja. Toda nikar tako. Mi Te razumemo in razumemo vse matere okrog nas, samo v časih, ki so žal prepogosti, se spozabimo. In zato je današnji dan, dan, ko se spominjamo na krivice, ki Ti jih prizadevamo, mi, Tvoji otroci, in vsi ostali. Današnji dan je simbol materinstva, povelji-

čanega in obenem poteptanega, je simbol, ki ga hočemo uresničiti; toda preje moramo še zatreti paradokse, ki ga oskrunjajo.

So žene, ki rodijo v bolečini in krvi, v krčih in solzah, ponižane in užaljene, in so prav tako matere. So žene, ki jim je materinstvo grenkoba in boleost, družba jih odklanja in obsoja. Njih materinstvo je „greh“. Nič ni veličastnega in velikega v njem, nič žrtve, nič sreče zanje, ne za narod; „grešnice“ so, „izvržki“, ki bodo nosile z otrokom vred pečat skozi vse življenje. In vendar je njih bolečina še bolj trpka in grenka, ker nimajo zavesti, da trpijo in dajejo in da jim bo zato nekdo hvaležen. Nimajo nežne roke, ki jih bo po trpljenju pobožala, ne vedrega obraza, da se jim nasmehne. In vendar so tudi one ljubile in dale žrtev, ki bi jo morali ceniti. Mar ni to nasprotje in krivica?

So matere, ki že v sebi zatro sad svojega telesa, so tudi take, ki ob rojstvu uničijo človeka. Tudi njih razumemo. Saj niso egoistične, sebične, mučenice so, ki posegajo tudi po zločinu, da vsaj njihovemu otroku ne bo treba trpeti, če trpijo one same. To je krvava, grozna, včasih tudi nepravična ljubezen, toda baš v tej grozi je tem večja. Razmere so take, da je življenje grenko, da ga pa nasprotje in dvojno pojmovanje materinstva naredita materi še bolj grenko. — Prerekajo se danes, ali naj žene rodijo ali ne. Materam je težko. Ali naj rode trpine, ki bodo preklinjali svoje življenje? Ali naj njih otroci trpijo lakoto in krivico kot one same? Res, težka je odločitev. In res je tudi, da bo marsikateri človek preklinjal svoje življenje. Toda res je tudi to, da se prav tako lahko rodi nov borec, nov delavec za boljšo bodočnost človeškega rodu, ki bo svoji materi in sočloveku otrl marsikatero solzo, ji olajšal in olupšal marsikateri grenak in tegoben dan. Mi, Vaši otroci se zavedamo težav življenja, zavedamo se, da je Vaša dolžnost roditi, kakor je tudi naša dolžnost živeti, vztrajati na svojem mestu, graditi iz sebe značaj in biti človek dajanja in ne jemanja. Dolžnost je živeti, da zgradimo Vam in sebi boljšo bodočnost, lepše življenje.

So postave in zakoni, ki Vas ponižujejo kot matere, in ker od Vas dobivamo življenje, smo z njimi ponižani tudi mi vsi brez razlike, vsi otroci, me dekleta in fantje. Kako naj bo sin ponosen, če on sam uživa večje pravice od nje, ki ga je rodila? In kako naj bomo zadovoljne me hčerke, ki bomo imele enako usodo, enako nehvaležnost kot Ve? Na eni strani materinstvo poveljuje, na drugi ga teptajo. Kako naj potem verujemo, da je vse to iskreno?

Matere, mi vidimo Vaše trpljenje. Od svojega rojstva dalje ste bile deležne usode, ki je delež vsem: malo radosti in mnogo trpljenja. S svojim življenjskim tovarišem ste osnovali družino in prevzele težji del njene naloge tase. Zakoni Vas izključujejo kot enakovredne državljane, toda svobodno razpolagajo z življenjem Vaših hčera in sinov. Koliko ste jih že žrtvovale v krvavih vojnah za tuje cilje, pa tudi za svojo lastno zemljo, ki je vsa prepojena s krvjo in solzami. In še zdaj Vas nihče ne vpraša in ne misli na to, da Vam popravi krivico, da Vas vpraša, ali boste

hotele še dajati krvave žrtve na oltar strašnega boga vojne, za neznane cilje in za nagrado neizmernega gorja in bolečine. Rodile ste v bolečini, toda ljubile ste. Za otroka ste dale vse in za povračilo niste dobile niti najmanjši del, ki bi odtehtal Vaše žrtve. Težko je Vaše breme. Vašo podobo, ki je še ni izdelal noben kipar, je krasno orisal Ivan Cankar: „Strma in grapava je pot, težek je voz; na vozu sede otroci, jedo in pijo, smejo se in kriče — mati je vprežena... Tam kje pod visokim klancem omahne, omahne in umrje. In še umreti jo je sram; zdi se ji, da je storila krivico tistim, ki so živeli od njenega življenja.“

Zdi se nam, da je treba sliko še izpopolniti: Na vozu, ki ga vleče vprežena mati, je težek, pretežek zaboj nepravičnih odredb in zakonov, pred-sodkov in strupenega malomeščanskega obiranja. Ob strani žene koraka mož, ki prepogosto šviga s svojim neusmiljenim bičem in priganja zgarano ženo, da nima ne miru ne oddiha, niti priznanja. To je danes podoba matere, grenka podoba, ki očita brez besed vsem in vsakomur; in danes je dan, ko se moramo v polni meri zavedati te podobe, ki je na sramoto vsemu kulturnemu svetu. Danes se zavedamo tudi mi, otroci, svoje krivde in Vam obljubljam, matere, da bomo vpregli vse svoje moči, da izdelamo drugačno podobo, da Vam ustvarimo boljšo bodočnost. Zaobljubljam se, priboriti Vam položaj, čigar simbol bo: radostna, nasmejana mati z otrokom v naročju in drugimi okrog sebe, ki bodo hvaležno sprejemali njene darove. Pred Tvoje noge bomo postavili tehtnico, ki bo z enako pravičnostjo merila Tebi in Tvojemu življenjskemu tovarišu in v Tvojih rokah naj bo oblast, da vzdržiš mir na zemlji. In ko bomo to dosegli, o mati, tedaj ne bo materinski dan simbol naših krivic do Tebe, tedaj bomo vedro gledali vsi v bodočnost, ki se bo smejala sijajna in razkošna kot dehteči sončni majski dan.

Nezakonska mati in njen otrok

Angela Vode

Narodi, ki sodijo o sebi, da so kulturni, posvečajo en dan v letu materi in ga imenujejo materinski dan. Že nekaj let pa je praznovanje materinskega dne tudi uradno zapovedano in je postal ta dan nekak oficijalen praznik mladine.

Ta dan še posebej proslavljajo lastnosti, ki jih je narava položila v bistvo vsake žene, ki se prebujajo v njej s hrepenenjem po materinstvu in vzeveto, ko žena postane mati. Te lastnosti so za normalno ženo tako prirodne kot je prirodno materinstvo.

Kaj zmore mati s svojo materinsko ljubeznijo do otroka, so nam lepo opisali pesniki in pisatelji, so nam predočili umetniki in nam povedali veliki možje, učenjaki, državniki in voditelji narodov.

Posebno lepo so upodobili veličino materine odpovedi in trpljenja. Kdo, ki je gledal slike umetnice Käthe Kollwitz, more pozabiti obraz

matere, ki jo otroci prosijo kruha, a ona stoji pred njimi praznih rok? In kdo je izklesal materi lepši spomenik kot naš Ivan Cankar, ki nam podaja s podobo svoje matere simbol slovenske žene, zaslužnjene v uboštvu in robstvu tradicije?

Tudi če prisluhujemo v davno preteklost, vedno čujemo slavospeve materi — a vedno jo vidimo ponižano, teptano, trpečo. Vidimo jo kot mater, ki ima sicer pravico roditi otroke, toda za moža, ki brez ozira na njene želje odloča o njihovi usodi. Ko mu kruti običaji dovoljujejo, da sme prodati in celo usmrtiti njenega otroka, ne sme mati črhnuti besede. Saj so tudi njo samo starši prodali možu, ko je postala sposobna roditi otroke. V mnogih krajih ima še danes varuštvo nad njo celo njen sin. V isti sapi, ko zatrjujejo, da je materinstvo najvzvišenejša ženina naloga, najčudovitejši misterij, zahtevajo, da se mora mati po porodu „očistiti“. Človek se mora vprašati: v čem je njena nečistost, če je materinstvo sveto?

Kljub temu, da danes padajo spone brezpravnosti in suženjstva, kljub temu, da svetost materinstva uradno proslavljamo, kriči materinstvo po varstvu pred ponižanjem, ki mu ga zadajata beda in pomanjkanje — sredi blestečega izobilja.

* * *

A če je poročeni materi njena življenjska pot često nepretrgana hoja na kalvarijo, je usoda neporočene matere prepogosto naravnost strahotna. Materinstvo poročene žene družba spoštuje in priznava, pa čeprav je to spoštovanje v bistvu pasivno — brez dejanj. A materinstvo neporočene matere je v očeh iste družbe zlo dejanje, najhujša pregreha in zabloda. In vendar je obe materi vodil v materinstvo isti klic narave, obe sta sledili istemu hrepenenju, ki je v vsaki ženi najelementarnejša sila njihove biti. Če je usoda eni privedla na življenjsko pot moža, ki je hotel in mogel njuno prirodno zvezo sankcionirati, a je druga ostala sama s plodom svoje ljubezni — ali je zato vredna obsojanja? Človek, ki misli in čuti naravno, se mora zgroziti nad brutalnostjo ljudskih običajev in pisanih postav, ki so zlasti v pretekli dobi z neizprosno krutostjo obsodili nezakonsko mater in izobčili iz človeške družbe njenega otroka. Toda še dandanes je marsikatera naših deklet deležna usode Prešernove „Nezakonske matere“: Moji se mene sramovali so, tuji za mano kazali so.

Pri nas se je ohranila narodna pesem, ki govori o ljubljanski deklici Urški, kateri so na Friškovcu zaradi nezakonskega materinstva odsekali glavo. Nezakonska mati pa, ki je umorila svojega otroka, je bila po starih postavah, ki so veljale za Ljubljano, živa pokopana, potem jo je pa rabelj v grobu prebodel s kolom. Za to opravilo je prejel vsakokrat po en goldinar. (Prim. dr. Lénard, Slovenska žena v dobi narodnega preporeda.)

Kruto ravnanje z nezakonsko materjo je bilo tembolj neopravičljivo, ker je bila skoraj vedno žrtev krivičnih socialnih razmer: osebe, ki niso imele premoženja, se v tisti dobi niso smele poročati. Revna dekleta so bila torej prikrajšana za svoje najosnovnejše pravice. A če se je narava uprla tej strahotni družabni krivici, je sledila nečloveška kazen. Še hujša pa je bila

krivica, prizadejana nezakonskemu materinstvu v primeru, da je dekle zanosilo proti svoji volji pod pritiskom pohote oblastnika, od katerega je bilo socialno odvisno.

Proti tem krivicam so vstali razni socialni reformatorji in revolucionarji in njihovemu glasu so prisluhnili tudi taki, ki so imeli moč, da reforme tudi izvedejo. Tako je avstrijski cesar Jožef II. proglasil vse nezakonske otroke za zakonske ter so smeli dedovati celo očetovo plemstvo. Prav tako je francoska revolucija v imenu svojih gesel o enakosti in svobodi izenačila pravice zakonske in nezakonske matere in njenih otrok.

Vendar pa reforme v prilog nezakonske matere niso trajale dolgo. Po Jožefovi smrti so bile odpravljene v avstrijskih deželah, a v Franciji je bil uveden zloglasni Napoleonov Code civile, po katerem se nezakonski materi zabranjuje tožba za ugotovitev očetovstva ter za plačevanje preživnine. Podoben zakon je na ozemlju bivših srbskih pokrajin še danes v veljavi. Po tem zakonu je popolnoma brezpraven tudi nezakonski otrok, ki ima celo v odnosu do matere le malo pravic, saj ni član niti očetove, niti materine rodbine ter ne more zahtevati, da ga vzdržujejo. Tudi nima pravice, podedovati premoženje po svoji lastni materi.

Pri nas v Sloveniji, ter v Hrvatski in Dalmaciji, so veljavni še avstrijski zakoni, po katerih je pravni položaj nezakonske matere mnogo boljši, vendar bi bilo treba popraviti še marsikatero določbo, ki je krivična zlasti za nezakonskega otroka.

Nezakonski otrok nima pravice do očetovega prijemka, marveč se imenuje po materi ter mora sprejeti tudi njeno državljanstvo. Po današnjih družabnih pojmih ga to razlikovanje od zakonskih otrok spremlja vse življenje kot neprestano ponižanje.

Dočim zakonodajalec posebno dosledno varuje očetovo pravico do njegovih zakonskih otrok, pa nezakonskega očeta popolnoma odveže od te oblasti; nezakonskega otroka zastopa varuh, ki ga imenuje mladinsko sodišče, ko izve za otrokovo rojstvo. Pri nas je po novejših določbah lahko varuhinja nezakonskega otroka tudi njegova mati; toda sodišče lahko določi sovaruha, če se mu zdi to potrebno za zaščito nezakonskega otroka.

Tudi vzgoja nezakonskega otroka je prepuščena materi; le če je otrokova blaginja zaradi materine vzgoje v nevarnosti, je oče dolžan, ločiti otroka od matere in ga vzeti k sebi ali mu drugače oskrbeti primerno varstvo.

Materialna skrb za otroka pripada v prvi vrsti očetu; če je on ne zmore, preide ta obveznost na mater, oziroma na materine starše. Očetovi sorodniki pa nimajo nikakih dolžnosti nasproti njemu. Vprašanje preskrbe nezakonskega otroka je za mater pač najtežje. Kolikokrat nasede neizkušeno dekle obljubam in lažem pretkanega lahkoživca, ki ji obeta zakon in preskrbo, nazadnje se pa izkaže, da je brez službe in brez sredstev. Tudi če ima zaslužek, se izmika, kakor ve in zna, samo da mu ni treba plačati preživnine (alimentov). Gotovo ni osamljen primer, ko je mati iskala pri časopisnem pravnem svetovalcu nasveta za svojo 16 letno hčerko,

katera je kot vajenka zanosila s svojim mojstrom-obrtnikom. Ko se je obrnila nanj za denarno pomoč za otroka, je on „prepisal“ svoje premoženje na svojo ženo, ki je pokrila možev greh z novim zlim dejanjem, in ubogo dekle je ostalo brez sredstev.

Če se otrokovemu očetu dokaže, da more plačevati preživnino, tedaj se ta določi po očetovih premoženjskih razmerah in po otrokovih potrebah. Preživnina se z rastočimi potrebami otroka zvišuje. Ta dolžnost velja, dokler se otrok ne more sam vzdrževati, kakor pri zakonskem.

V nasprotju z zakonskimi določbami, veljavnimi za srbske pokrajine, pri nas (po še veljavnih avstrijskih določbah) lahko mati v primeru, da nezakonski oče ne prizna očetovstva, dvigne tožbo na izpolnitev preživninske dolžnosti, ki se zveže s tožbo na priznanje očetovstva. Oče je tudi dolžan povrniti materi stroške za porod in njeno preživljanje prvih šest tednov po porodu.

Toda, če je nezakonski oče Srb, mati nima pravice, da ga toži za priznanje očetovstva, niti za plačevanje preživnine. Pomislimo, kako dalekosežen je ta zakon za mnoge naših deklet, ki iščejo zaslužka v Beogradu, pa zapadejo v svoji lahkovernosti zapeljivcu, ki ga zakon odveže vsake dolžnosti!

Taki primeri pričajo, kako potrebno je, da čimprej dobimo enotni zakon za vso državo. —

Posebno krivičen za nezakonskega otroka je zakon o dednem pravu. Tu so na boljšem celo posvojeni (adoptirani) otroci, ki imajo pri zakonitem dednem nasledstvu glede zapuščine svojih posvojiteljev enako pravico kakor njihovi zakonski otroci. Toda nezakonski otrok ne more dedovati zapuščine svojega očeta in očetovih sorodnikov (ako mu namreč niso kaj zapustili z oporoko), pač pa ima glede matere in materinih sorodnikov isto pravico dednega nasledstva kot zakonski otroci.

Zanimivo je, da naš novi kazenski zakon predvideva v § 171., ki določa kazen za umetni splav, za nezakonsko mater olajševalne okolnosti, kajti po tej odredbi more sodišče nezakonsko mater, „ako je sama izvršila splav, oprostiti vsake kazni.“ Tudi tisti, ki se protivijo zahtevi po nekaznivosti samovoljnega splava, morajo odobravati uvidevnost zakonodavca, ki s to določbo priznava, da bi bilo nepravilno, enako obsoditi splav iz „lepotnih“ ali drugače neutemeljenih razlogov, kakor splav, ki ga je izvršilo zapuščeno dekle brez eksistence. Toda kljub tem okolnostim je zaradi splava vendarle večkrat obsojena revna nezakonska mati kot pa premožna žena, ki se lahko krije za razne „indikacije“, če ima denar.

Naravnost nerazumljiva pa je uredba o nezakonski materi po zakonu o vojski in mornarici; kajti po tem zakonu je aktivnemu častniku kateregakoli čina prepovedano poročiti nezakonsko mater svojega otroka. Ta zakon gotovo ne pospešuje morale, čeprav ima morebiti ta namen. Tendenco vsake zakonodaje mora biti moralna in vzgojna in v tem smislu bi bilo prav, da se omogoči zakon vsakemu, ki ima z dekletom nezakonskega otroka in spozna, da bosta v zakonu lahko skupaj živela.

Med pogoje za vstop v duhovniški ali meniški stan spada tudi zakonsko rojstvo. Od te določbe odveže osebo, ki čuti poklic za ta stan, edinole pa-peževo dovoljenje.

Nezakonski materi krivičen je tudi uradniški zakon. Dočim državni uradnik ali uradnica za posvojenega otroka prejema družinsko doklado, pa nezakonska mati — drž. uradnica nima pravice do te doklade za otroka, čeprav mu je gotovo neprimerno bližja kakor posvojevalka adoptiranemu otroku in so njene dolžnosti do njega gotovo bolj prvotne in tudi neizogibne. To ni samo krivično, to je tudi nelogično!

Razen tega pa je ogrožena tudi eksistenca državne uradnice, ki postane nezakonska mati. Še pred nekaj leti se je zgodilo, da je učiteljica, ki je rodila nezakonskega otroka, izgubila službo. Skoraj vedno pa sledi njenemu „prestopku“ disciplinska premostitev. To je klasičen primer dvojne morale, kajti moškemu, ki je imel spolno razmerje izven zakona, se pač nikdar ne skrivi las.

Edinole socialna zakonodaja se je oprostila utesnitev, ki jih narekujejo glede nezakonskega materinstva preostanki tradicije, po kateri je vplivana ostala zakonodaja. Kajti v socialno zakonodajo spadajo predvsem oni zakoni, ki smo jih dobili o varstvu delojemalcev po vojni.

Varstvo sedanje socialne zakonodaje uživajo vse delovne žene, brez razlike zakonskega stanja. Vse datjave ob porodu so enake za zakonske in nezakonske matere.

Kakor je znano, se pripravlja nov, enoten državljanski zakon za Jugoslavijo. Žene nameravajo glede zakonite ureditve položaja nezakonske matere in njenega otroka predlagati, da se nezakonski otrok in mati popolnoma izenačita z zakonskim po vzorcu naprednih zakonodaj. Če bo državljanski zakon popolnoma izenačil pravice zakonske in nezakonske matere, tedaj bodo odpadle tudi krivice, ki jih zadajajo nezakonski materi druge uredbe.

Na popolni enakopravnosti zakonske in nezakonske matere in njenega otroka temeljijo norveški zakon (od l. 1915.) ter ruski in španski zakon. Člen 41. španske ustave določa: „Roditelji imajo nasproti svojim nezakonskim otrokom iste dolžnosti kot nasproti zakonskim. Niti v enem službenem aktu ne sme biti zapisano, ali je dete legitimno ali ne, niti ali je mati poročena ali ne.“

Tako se polagoma približujejo zakoni vseh držav zakonom narave — izvzemši fašističnih držav, ki so tudi v tem pogledu skrajno reakcionarne. Toda treba bo vzgojno vplivati tudi na javno mnenje, zlasti na oni del javnega mnenja, ki ga ustvarjajo ženske, kajti prav one so često — žal — najstrožje in tudi najbolj krivične sodnice nezakonskim materam. S kakšnim prezirom gleda često na nezakonsko mater ženska, ki se ima samo socialnemu položaju svojih staršev zahvaliti, da je ni usoda privedla v enake težave, ker so ji starši lahko s primerno doto preskrbeli moža, ki je dal ime njenim otrokom!

Beograjski sodnik dr. Fr. Čulinović pravi v svoji knjigi „Žena v našem krivičnem pravu“: „Žene vsega sveta bi morale stremeti za tem, da se odpravi opredeljevanje mater in otrok v zakonske in nezakonske. Kajti samo tako stališče ustreza razumu in srcu vsake prave žene, zlasti pa matere.“

Povečajmo našo bolnico!

Dr. Bogomir Magajna

(Iz govora na ženskem zborovanju za povečanje bolnice 6. II. 1956.)

Rad bi govoril po svojih osebnih občutjih, tako pač kot doživlja zdravnik, ki začenja prihajati v stike z bolniki še vedno tistega kliničnega nauka, ki je vedno govoril: Prvo bodi ne škodovati bolnikom! in pa poln tistega nauka, ki ga Axel Munthe oznanja v svoji knjigi San Michele, naj zdravnik sam po sebi stika po krajih, kjer vladata bolezen in revščina in naj tam pomaga, čeprav ne bo za to prejel nobenega honorarja. Prvo pravilo bodi: Bolnikom ne škodovati, drugo: Pojdimo jim z ljubeznijo in sočutjem nasproti. Vrsta zdravnikov je v naših bolnicah z velikim idealizmom in prostovoljnim nadurnim delom skušala ta pravila izpolnjevati v največji meri, dasi niso nekateri zato sprejemali niti brezplačne hrane. Zdaj se pa vprašujemo: „Ali je bilo kljub najboljši volji vedno mogoče izpolnjevati ta pravila?“ — Odgovoriti moramo: „Ne!“ — Trume bolnikov iz naših mest in vasi so morale dosedaj marsikdaj zaman trkati na vrata bolnice, v kateri so pričakovali pomoči. S težkim srcem so jih morali odvracati dežurni zdravniki domov, ker ni bilo prostora. Zatajiti so morali svoje srce in preslišati prošnje, dasi so vedeli, kako je težko odreči prošnjo bolniku in dasi so vedeli, da se bo radi materialnega stanja tem bolnikom težko zdraviti privatno. Toda ni bilo mogoče drugače. Braniti so morali prostor za tiste, ki so pomoči nujno potrebni, ker bi sicer prišli le-ti v življenjsko nevarnost.

Oglejmo si stvari enostavno, preprosto, po človeško, prav take kot so. Pred nekaj dnevi ste čitali v časopisju prošnjo ženske bolnice, ki prosi porodnice, naj se radi pomanjkanja prostora zatekajo v porodnišnico le v nujnih slučajih. Kaj to dandanes v teh težkih časih pomeni? Vse polno je danes nosnih žená in deklet, katerim je nemogoče roditi doma. Kako naj rodi doma mati, ki stanuje na primer v mestni hiši v Trnovem, ko pa obsega stanovanje le eno kuhinjo in eno sobo in čepi v tej sobi že štiri, pet otrok. Prosim, stopite v mestno hišo in oglejte si nakopičenost po stanovanjih! Ne bi bilo dobro, če bi drugi otroci gledali porod. Navdal bi jih s strahom in grozo. V takem stanovanju tudi ni mogoče držati se najprimitivnejših higienskih porodnih pravil. In kako naj se v takem stanovanju obrne zdravnik, če bi nenadno prišlo po porodu do profuzne krvavitve, ki ni izključena niti pri pravilni legi otroka in niti po normalnem porodu? Ali pa pojdimo na Grad, stopimo tam v viteško dvorano in si oglejmo, kako stanuje v tem mračnem prostoru na tesnem več družin. Ali naj mati

rodi v takem prostoru? — Ali pa stopimo v „Sibirijo“ na barje pa bomo spoznali, da debata ni več potrebna, ampak da je treba mesto debate ukreniti nekaj drugega, da moramo nuditi tem ljudem pomoč vsaj v času bolezni ali poroda. Kako naj rodi brezposelna služkinja doma? Ali kako naj rodi doma tudi zaposlena služkinja? Ali je srčna kultura vseh naših gospodinj res tako visoka, da bi ne spremljale tega z nevoljo, mrmranjem ali celo z odpovedjo? Oglejmo si tudi sobice teh služkinj. „Mädchenstube“ je bila glasovita že od nekdaj — ta sobica je po navadi prostor nekje za kuhinjo, velik komaj tako, da je mogoče s srede take sobe brniti v vse štiri njene stene. V tem prostoru naj služkinja rodi in preleži teden dni?

Delal sem v naši porodnišnici kakih devet mesecev. Rečeno nam je bilo: „Sprejmite le patološke slučaje in pa take, ki so tik pred porodom, ki jih že grabijo popadki.“ — Pa je prišla mlada nezakonska mati daleč z dežele teden dni prezgodaj: „Vsi so me podili od doma, naj se spravim čimprej v porodnišnico, da ne bodo doma gledali sramote.“ je rekla in planila v glasen jok, jaz pa sem odgovoril: „Pripeljite se, ko boste dobili popadke. Sedaj vas ne morem sprejeti, ker ni tudi prostora.“ — Pokleknila je in prosila s povzdignjenimi rokami, naj se je usmilim. Ubila bi se rajši sedaj, kakor pa se vrnila domov, in niti denarja za vožnjo nima dovolj. Odgovoril sem: „Ni mogoče, ni prostora.“ Vstala je in se opotekla skozi vrata kot bi bila pijana. — V visokem snegu je prišla neka žena nekje s hribov, nekaj ur nad Verdom. Dve uri je gazila sneg do kolodvora: „Bala sem se, da bi ne mogla gaziti snega, če bi me prijeli popadki, pa sem prišla nekaj dni poprej.“ Preiskal sem jo in ji rekel potem: „Ni mogoče, ni prostora. Pridite, ko se bodo začeli popadki.“ — Ustrašila se je: „Le večerni vlak vozi še. Ali naj v noči gazim po snegu?“ — „Ni mogoče, gospa, ni prostora.“ — Planila je v jok in prosila, če bi smela do jutra ostati v preiskovalnici, kajti v Ljubljani ne pozna nikogar, h kateremu bi se lahko napotila. — Tako so se vrstile: Ne vem, koliko jih je bilo, ene tam od Loža in Logatca, druge z Jesenic, tretje iz Trbovelj. Če bi človek hotel pisati novele o tem, bi ne zmanjkalo tvarine. Dežurni zdravnik pa je moral ob takih primerih zbrisati iz svojih možgan pravilo: „Primum non nocere“ in iz svojega srca stvari, ki jih uči Axel Munthe. Včasih sem si mislil: Kako bi mi bilo pri srečju, če bi bila ženska, ki sem jo moral zavrniti, moja sestra? Vmislite se pa tudi v materialni položaj marsikatere izmed teh žená. Morebiti je spravljala denar za vožnjo že mesece dolgo. Otroci in porodne žene so tisti ljudje, za katere bi morali predvsem skrbeti. Pregljev plebanus prosi Boga, naj reši deželo, če že radi drugega ne, vsaj radi otrok nedolžnih in porodnih žena.

V žensko bolnico ni mogoče sprejemati tudi takih bolnic, katerih neoperativno zdravljenje bi bilo dolgotrajno. In vendar, kako malo jih je, ki bi se lahko poslužile diatermije in drugih zdravnih pripomočkov pri privatnem zdravniku. Edina rešitev za vse te stvari bi bila povečanje porodnišnice in ženske bolnice vsaj za eno nadstropje. Trenutno pa res ni mogoče storiti drugega kot proti svoji volji odklanjati nenujne slučaje,

kajti prenatalna bolnica bi zašla v nevarnost, da se v nji razvijejo sepse, za katere so dovzetne zlasti porodnice.

Velika pravica mater, katere jim ne bi smel odvzeti nihče, je ta, da se lahko pogovarjajo s svojim bolnim otrokom, saj vzplamti materinska ljubezen najbolj ravno takrat, ko je otrok bolan. Ta pravica jim je na našem infekcijskem oddelku zaradi pomanjkanja prostora marsikdaj odvzeta. Tiste, ki ste med vami matere, boste dobro občutile, kaj pomeni — biti za več tednov ločena od svojega otroka, o katerem ne morete niti vedeti, ali bo dobil svojo posteljico ali pa bo moral ležati poleg drugega malega bolnika. V Zagrebu pripelje strežnica po svetlem hodniku otroka v vozičku k stekleni steni, skozi katero se mati lahko pogovarja z njim. Pri nas se more mati pogovarjati z njim, če ni mraz, oddaleč skozi okno, če pa je mraz, ga more samo videti. Radi tega je tako težko pregovoriti starše, da bi poslali za nalezljivo boleznijo bolnega otroka v bolnico, v primerih ko otrokovo stanje to zahteva ali v primerih ko ni mogoča izolacija doma. Včasih prisili šele grožnja, da bodo s silo odpeljali otroka, starše k temu, da puste nalezljivo bolnega otroka v bolnico. Najbolj jih plaši strah, da bi otrok ne umrl, ne da bi bili sami poleg njega. Primarij Meršol se je dosti trudil in se še trudi za zgradnjo novega oddelka. Kako nujno je to, smo videli že v tej epidemiji škrlatine, ki pa na srečo ni zavzela razen v nekaj posameznih slučajih, težjih oblik. Toda nikoli ne vemo, ali se prej ali slej ne bo pojavila kaka epidemija v težki obliki. Sam bog vedi, kaj bo tedaj, ko vendar sedanji oddelek nikakor ne zadostuje niti za obolenja, ki se pojavljajo izven epidemij.

S kakimi težavami je združeno delo na internem, posebno pa na kirurškem oddelku, vam je znano. Rad bi samo poudaril težki položaj, v katerem pri sedanjih brezposelnosti zapadejo tisti, ki nimajo pravega doma, ako zbole, četudi ni bolezen smrtno nevarna. V slabem stanovanju se zlasti ob pomanjkanju prave hrane in zdravil tudi lahka bolezen razvije v težko. Zaradi pomanjkanja prostora je oddelek prisiljen odpuščati bolnike domov prezgodaj, kar tiste, ki živijo doma v pomanjkanju, težko zadene, zlasti če nimajo nikogar, ki bi jim stregel. Kako pa zadene zavrnitev tiste, ki so prišli od daleč in so materialno slabo situirani, si lahko mislite. Zato sprejemajo zdravniki kolikor jim je mogoče in natrpajo oddelek do zadnjega kottička, tudi po dva na eno posteljo. Kako pa se počuti bolnik poleg drugega na enem ležišču, mi ni treba pripovedovati. Pomisliti je treba, da bolnik že sam po sebi težko prenaša svoje stanje, sedaj pa mora tik sebe trpeti še eno telo, da se niti ne more dosti premakniti, da ga sosed moti v miru in spanju in da mora prenašati njegove izpuhe. Da je v takem stanju težko ubogati in izvrševati vsa pravila higiene, kljub temu, da store zdravniki, sestre in postrežništvo kar morejo, je samo po sebi razumljivo. V modernih bolnicah prekladajo bolnike izmenoma zdaj v te, zdaj v druge sobe, med tem pa prazne dobro prečistijo. Pri tako velikanskem prometu, kot ga ima naša bolnica, je to leta in leta nemogoče in je treba čistiti prostore med tem, ko bolniki leže v njih.

Vsak narod mora stremiti za tem, da neprestano izpopolnjuje svoje socialne ustanove. Od tega nima koristi samo posameznik, temveč ves narod in država. Dobre socialne ustanove, zlasti pa dobro oskrbovanje bolnikov, vzbujajo med ljudstvom zadovoljstvo. Pa tudi iz zgolj človečanskega stališča moramo čim bolj pomagati bližnjemu, ki je zapadel v nesrečo in bolezen. Predstavljajmo si vedno, kaj bi bilo, če bi bili mi na njegovem mestu, ali če bi bila na njegovem mestu naša mati, naš oče, naša sestra, naš brat ali naš otrok. Česa vsega ne bi storili, da jim olajšamo gorje. Človek z visoko srčno kulturo pa mora imeti vsakega sočloveka za brata ali za sestro. Zato ne smemo danes zapirati oči, ampak priskočimo na pomoč vsi, ki smo se zavedli, kakšno je stanje.

Obzornik

Otroška in materinska zaščita v Angliji. Pod tem naslovom je izšla 1935. leta v Angliji knjiga zdravnika dr. McClearya, iz katere posnemamo: Začetki gibanja za zaščito matere in otroka segajo v Angliji v osemnajsto stoletje, dobro razvilo se je pa šele zadnjih 50 let. Najprej so se za to vprašanje zanimala posamezna društva in občine, šele tik pred vojno tudi vlada. Posebno pobudo je dala gibanju stalna visoka umrljivost dojenčkov (v l. 1901.=15,1%), ob istočasnem padanju rojstev.

Med vojno je gibanje zelo naraslo, menda ker so oblasti spoznale potrebo ščititi vsaj naraščaj. Zdravstvenih obiskovalk je bilo 1914. leta 600, 1918. l. pa že 2897, kar je že skoraj odgovarjalo zahtevanemu standardu: 1 zdravstvena obiskovalka na 400 porodov. V istem času je število materinskih posvetovalnic naraslo od 650 na 1278. Razširile so svoje delovanje tudi na zdravstveno nadzorstvo nosečih žen ter otrok predšolske dobe. Zakon o dečji in materinski zaščiti 1918. leta je podelil občine, da ukrepejo vse potrebno v korist nosečih, porodnih in doječih žen ter njihovih otrok. To delovanje naj obsega: skrb za zadostno število zdr. obiskovalk, ki naj nadzorujejo noseče in doječe žene svojega okraja; materinske posvetovalnice; preskrbo potrebnih mater in otrok s hrano in mlekom; oskrbo z izučenihi babicami in tudi z zdravniki za primere nenormalnih nosečnosti in porodov, prav tako z bolniškimi strežnicami za boleznj nosečnosti in otroške postelje; oskrbo v bolnicah; otroške in materinske domove za primere podhranjenosti in podobnih težav; okrevališča za porodnice in noseče žene; domove za otroke vdov, zapuščenih ali nezakonskih mater; otroške vrte, jasli ali dnevne domove za otroke zaposlenih mater; oskrbo z domačimi pomočnicami za čas poroda.

Poklic zdravstvene obiskovalke je popolnoma angleškega izvora. Uvedle so ga 1862. l. nekatere dame v Manchestru in Salfordu, ki so se zanimale za socialno delo. Kmalu je naraslo gibanje v obširno organizacijo, ki je zdaj pod državnim nadzorstvom. Od 1930. l. nastavljajo država in občine samo še žene, ki so opravile poseben drž. izpit, pri katerem se zahteva tudi babiški izpit. Zdravstvene obiskovalke nadzorujejo zdravje nosečih in doječih žen, dojenčkov in predšolskih otrok; delajo v materinskih posvetovalnicah in nadzorujejo rejence. 1933. l. jih je bilo v javni in privatni službi 5484.

Oče materinskih posvetovalnic je francoski zdravnik Budin, ki je ustanovil prvo 1892. l. v Parizu. V Angliji je nastala prva 1899. l. Njih namen je nadzorovanje malih otrok do petega leta in pouk mater o pravilni negi, obleki in prehrani otrok. Nadzorujejo pa tudi materino zdravje. Že v začetku so posvetovalnice dajale materam sterilizirano mleko za otroke, ki jih niso dojile. Zdaj dajejo večinoma konservirano mleko. Prav tako jim dajejo ribje olje. Nekatere posvetovalnice dajejo doječim materam tudi redna kosila po znatno znižani ceni ali pa mleko. Večina posvetovalnic ima tudi zobozdravniško kliniko za otroke in matere,

ali skrbe za obsevanje, ortopedično telovadbo itd. Posvetovalnic je bilo konec 1930. l. 3113, od teh 483 z zobozdr. kliniko, 251 z obsevalnicami, 348 z ortopedskimi in 282 z masažnimi klinikami. Nadzorovale so 60% novorojenčkov.

Pri raziskovanju vzrokov visoke otroške umrljivosti je postalo jasno, da je treba mnogo več skrbstva za nosečo ženo oziroma nerojenega otroka. Posebno važno je v tem pogledu delo dr. Balantyne v Edinburghu. Propagiral je nadzorovanje nosečih mater, pouk higijene, skrb za zobe itd., pa tudi bolnišni oskrbo za noseče ob boleznih, ki utegnejo ogražati tudi otroka. Prva predporodna klinika je bila ustanovljena 1915. l., 1933 jih je bilo že 1417. Njih poglavitno delo je zdravstveno nadzorstvo z obiski na domu, temeljna zdravniška preiskava nosečnic in zdravljenje najdenih bolezni. Bolezni, ki jih je doma, zlasti v delavskih stanovanjih težko zdraviti, se zdravijo v bolnicah. Mnoge bolnice imajo posebne oddelke za nenormalne nosečnosti, pa tudi žene, ki so nujno potrebne počitka, lahko pridejo v tak oddelek.

Posebno zaščito potrebujeta pač nezakonsko dete in njegova mati, kar dokazuje že dosti višja umrljivost. Leta 1932. je bila umrljivost dojenčkov v Angliji: zakonskih 6,3%, nezakonskih 11,2%. Umrljivost porodnic (New York 1935) je bila: zakonskih 4,37‰, nezakonskih 13,48‰. (V Angliji o tem ne vodijo ločenih statistik.) V Angliji lahko nezakonska mati toži očeta za priznanje očetovstva in alimentacijo, toda njena izpoved mora biti potrjena tudi s stvarnimi dokazi. Vse ustanove materinske zaščite so seveda odprte tudi nezakonskim. Ker se pa v zadnjem času uvideva, kako važno je, da ostaneta mati in otrok skupaj vsaj v prvem letu, je bila od 1912. l. dalje ustanovljena vrsta domov za nezakonske matere in otroke, kjer bivajo eno do dve leti in kjer jim po možnosti priskrbe tudi delo.

Otroke, ki se dajejo v oskrbo kot rejenci, štiti vrsta zakonov, zadnji iz l. 1935. Vsakdo, ki hoče vzrediti dva ali več rejencev, se mora prijaviti oblasti, ki da ali pa ne da dovoljenja. (Dovoljenja ne da, ako se oseba ali stanovanje ne zdi primerno.) Vsak smrtni primer rejencev je treba prijaviti v 24 urah in če ni zdravniškega izkaza, se vzrok smrti uradno preišče. Rejence nadzirajo stalne obiskovalke, katerih je bilo 1935. l. 3547 za 19.709 otrok.

Ker je bolehanje med otroki predšolske dobe razmeroma pogosto, jih v zadnjem času vedno bolj pritegujejo v materinske posvetovalnice in v nadzor obiskovalk. Dnevni domov za otroke zaposlenih mater je 100 s 3550 otroki, otroških vrtec 62 za 4935 otrok. Razen tega pozna Anglija tudi „otroške razrede“ za deco od 3—5 let (šolska obveznost se začneja s petim letom), kjer so otroci le dopoldne.

Anglija je razmeroma zelo pozno spoznala važnost babištva. Med tem ko je Francija že 1805. l. uredila pouk in nadzorstvo babic in so Avstrija, Švedska, Norveška in Belgija kmalu sledile, je Anglija dobila svoj prvi babiški zakon 1902. l. Že prej je privatno „Londonsko porodniško društvo“ uvedlo tečaje za babice in jim izdajalo spričevala. L. 1900. je bilo že 5529 takih diplomiranih babic. Za pospeševanje babištva je bil 1881. l. ustanovljen Babiški zavod. Zakon iz 1902. l. je uvedel državni babiški izpit in prepovedal nediplomiranim poslovanje. Babice se morajo boriti z istimi težočami kakor pri nas — mazaštvom, ki ga tudi razne zak. določbe niso mogle odpraviti, in z nizkimi dohodki. Diplomiranih babic je bilo l. 1934. 55.928, a dejansko je prakticiralo le 15.442.

Kljub vsem poskusom za znižanje materinske umrljivosti ostaja ta vedno enaka (1935. l. 4,51‰). Vzroki so pač deloma statistični: boljša registracija, razmeroma večje število splavov in (ob splošnem padanju rojstev) večje število prvih porodov, pri katerih je umrljivost sploh največja. Vendar je odbor, ki je raziskoval vzroke materinske umrljivosti, tudi ugotovil, da bi se polovica smrtnih primerov dala preprečiti tudi v sedanjih razmerah. Vzroki so bili: kakšna zdravniška napaka — 19,1%, pomanjkanje primerne zdr. preiskave in nege pred porodom — 15,3%, lahkomiselnost pacientke same — 7,7% in ostalo neprimerne razmere ob porodu.

Knjiga je pisana jasno, pregledno in kritično, kaže nam pa, koliko dela še čaka nas v Jugoslaviji na polju materinske in dečje zaščite. O. G.

Za naše obmejne kraje.

Naše delavstvo v obmejnih krajih, zlasti na Jesenicah in v Prevaljah živi v velikem pomanjkanju. Zato so se tam upeljali domači obrti, in sicer na Jesenicah toledo, na Prevaljah pa filé. Državni osrednji zavod za domači obrt je doprinesel za te kraje velike žrtve, da je vpeljal obe tehniki in jih spravil tudi na takšno višino, da nimajo konkurence v izdelovanju. Prav tako vzdržuje v Žireh, Železnikih, Polhovem Gradcu in v Fari pri Kočevju čipkarske šole, da pomaga tamošnjemu ženskemu svetu do bornega zaslužka.

Sankcije so zelo prizadele te kraje, ker je bila tod razvita lesna kupčija, ki je pa sedaj prenehala in je ostalo na stotine družin brez zaslužka. Posebno obupen položaj je na Prevaljah, kjer je industrija prenehala, premogovnik v Lešah pa je propadel in ostal delavstvu dolžan stotisoče na mezdah. Ostale so brezposelne družine, ki se nahajajo v največji stiski. Poskušalo se je na vse mogoče načine najti izhoda v tej stiski, ali vsi načrti se niso mogli do sedaj uveljaviti. Družin se pa ne more izseliti kar tako. Položaj naših vasi je danes naravnost obupen. Ljudje nimajo kaj obleči in rubežni pretijo takorekoč že vsaki hiši. Državni Osrednji zavod za ženski domači obrt opozarja zato naše žene na domače izdelke, ki so prvovrstni in niso dragi. Z nakupom teh izdelkov, boste imele res prvovrstna ročna dela in pa prijetno zavest, da ste pomagale našim pridnim ženam v obmejnih krajih in njihovim stradajočim otrokom. Če si sami ne bomo pomagali, nam ne bo pomagal nihče.

V Dravski banovini se izdelujejo sledeči izdelki:

1. Klekljane čipke,
2. file čipke in druga dela,
3. toledo izdelki,
4. volneni izdelki iz domače in tuje volne,
5. vezenine vseh vrst.

Zavod opozarja tudi trgovce, ki imajo odjemalce edino v domačinih, da kupujejo le domače izdelke.

Našim ženskim društvom priporočamo, da uvedejo najintenzivnejšo propagando za domača ročna dela in da podprejo z vsemi svojimi močmi akcijo našega Drž. Osrednjega zavoda za ženski domači obrt v Ljubljani, kjer dobe tudi vsa tozadevna pojasnila.

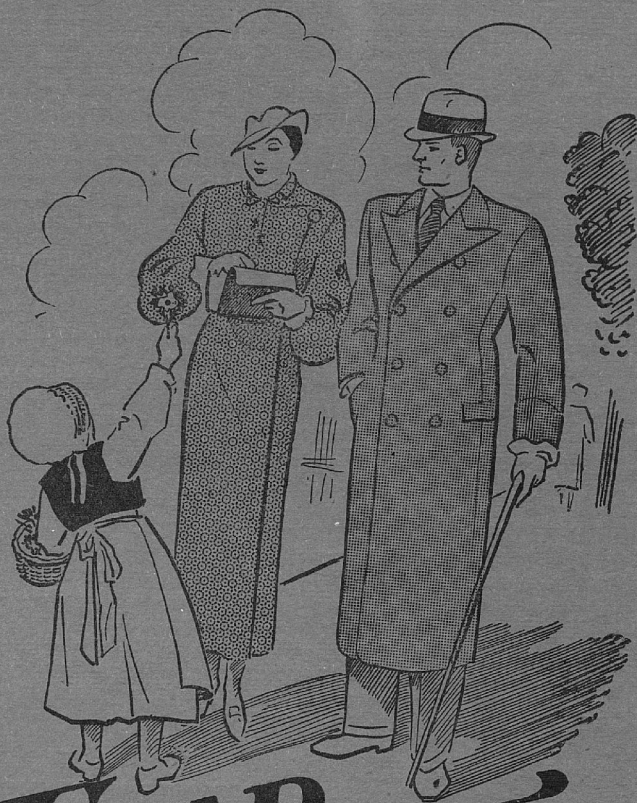
J. BLAŠNIKA NASL. UNIVERZITETNA TISKARNA

LITOGRAFIJA
ZALOŽNIŠTVO
VEL. PRATIKE
LJUBLJANA

KARTONAŽA
VREČICE ZA
SEMENA ITD.
BREG 10-12

NAJSTAREJŠI GRAFIČNI ZAVOD JUGOSLAVIJE IZVRŠUJE TISKOVINE NAJCENEJE IN NAJBOLJE

TIVAR
OBLEKE